מגילה

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א **מגילה פרק א** - א אמר רבי ירמיה ואי תימא רבי חייא בר אבא מנצפ״ך צופים אמרום ותסברא צופים ולא משה והכתיב (ויקרא כ״ז:ל״ד) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד הא אמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות (דף ג) בנס היו עומדין (פ׳ הבונה וע״ש בח״ה ובתא״ג ובפ׳ כ״ג) אין מהוה הוה ולא הוו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה ואתו צופים ותיקנו פתוחים באמצע תיבה סתומים בסוף תיבה. סוף סוף והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש בהם דבר מעתה אלא שכחום וחזרו צופים ויסדום:

ב ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ובאותה שעה נזדעזעה ארץ ישראל ת׳ פרסה על ת׳ פרסה יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה את סודי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי את סתריך לבני אדם וגלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל ועוד בקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך מאי טעמא משום דאית בה קץ משיח. ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו והאמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב (נחמיה ח׳:ח׳) ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא. מפורש זה תרגום. ושום שכל אלו הפסוקים. ויבינו במקרא אלו פסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורות שכחום וחזרו ויסדום. מאי שנא אדאורייתא דלא אזדעזעה ומאי שנא אדנביאים דאזדעזעה דאורייתא מיפרשן מילי דנביאים איכא מילי דמסתמן ואיכי מילי דמיפרשן איכא מילי דמסתמן כגון (זכריה י״ב:י״א) ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הדדרמון בן טברימון ברמות גלעד ובמספד יאשיהו בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגדו:

ג (דניאל י׳:ז׳) וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא מאן נינהו אנשים אמר רבי ירמיה ואי תימא אבי חייא בר אבא חגי זכריה ומלאכי אינהו עדיפי מיניה והיה עדיף מינייהו אינהו עדיפי מינייהו דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא הוא ואיהו עדיף מינייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעיתו אף על גב דאינהו לא חזו מידי אבל מזלייהו מיהא קא חזי אמר רבינא ש״מ האי מאן דמיבעית אף על גב דאיהו לא חזי מידי מזליה חזי מאי תקנתיה ליקרי ק״ש ואי קאי במקום הטינופת לינשף מדוכתיבה ארבע (אמות) [גרמידי] ואי קאי בדוכתא מנוולתא [לא] לימא הכי עיזי דבי טבחא שמיני מינאי:

ד תניא כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה וקל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין. תלמוד תורה לא כל שכן. ועבודה עדיפא מתלמוד תורה והא כתיב (יהושע ה, יג-יד) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו וגו׳ ויאמר לא כי אני שר צבא ה׳ עתה באתי ויפול יהושע על פניו ארצה וישתחו (פ׳ הדר וע״ש מהרש״א) והיכי עביד הכי והא אמר רבי יהושע בן לוי אסור לו לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא שאני התם דקאמר ליה כי אני שר צבא ה׳ עתה באתי ודלמא משקרי ליה אמר אביי גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה. אמר ליה אמש בטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה אמר ליה על איזה מהם באת אמר ליה עתה באתי על של עתה באתי מיד (יהושע ח, יג) וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. אמר רבי יוחנן (שם ע״ב) מלמד שלן בתוך עומקה של הלכה. ואמר רבי שמואל גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין, שנאמר עתה באתי, לא קשיא הא דרבים הא דיחיד:

ה (דף ד) אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס: ואמר רבי יהושע בן לוי חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום שנא׳ (תהילים כ״ב:ג׳) אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי סבור מינה למיקרייה בליליא ולמיתנא מתניתין דידה ביממא אמר ליה רבי ירמיה לדידי מפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתניה. איתמר נמי אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר (תהילים ל׳:י״ג) למען יזמרך כבוד ולא ידום ה׳ אלהי לעולם אודך:

ו ח״ב מגילה פרק ראשון ה׳ ע״ב

ז א״ר יוחנן (נהירנא) כי הוינא טליא אמרינא מלתא ושאילנא לסביא [דף ו׳ ע״א] ואישתכח (מלתא) כוותי חמת זו טבריא ולמה נקרא [שמה] חמת על שום חמי טבריא [רקת זו צפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידליא כרקתא דנהרא כנרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה כנרת דמתיקי פירא כקלא דכינרי. אמר רבא מי איכא למ״ד רקת לאו טבריא היא והא כי שכיב אינש הכא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששך ושם לו ברקת וכי מסקי ארונא

להתם ספדי ליה הכי אוהבי שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק. כי נח נפשיה דר׳ זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער וגו׳ אוי נא לה אמרה רקת וגו׳ אלא אמר רבא חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא כנרת זו גנוסר ולמה נקרא שמה רקת שאפי׳ ריקנין שבה מלאין מצות כרמון ר׳ ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של א״י רבה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה] אמר זעירי קטרון זו צפורי ולמה נקרא שמה צפורי (אמר רב פפא) שיושבת בראש ההר כצפור. וקטרון צפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון היה דכתיב (שופטים א׳:ל׳) זבולון לא הוריש את יושבי קטרון [ואת יושבי נהלול] וזבולון מתרעם על מדותיו הוה דכתיב (שם ה) זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי עם מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב״ה רבש״ע לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות א״ל כולן צריכין לך על ידי חלזון שנאמ׳ (דברים ל״ג:י״ט) עמים הר יקראו וגו׳ ושפוני טמוני חול ותני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבש״ע מי מודיעני (על זאת) (שם) א״ל שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהיה לך שכל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום ואי ס״ד קטרון זו צפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הוה (ליה) צפורי [מלתא] דעדיפא טובא וכ״ת דלית בה ארץ זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי חזי לי (ארץ) זבת חלב ודבש דצפורי והוי שיתסר מיל על שיתסר מיל וכי תימא דלא נפיש דידיה כדאחוה והאמר רבה בר בר חנה [א״ר יוחנן] לדידי חזי לי (ארץ) זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל והוה כמבי כובי ועד אקרא דתולבקני והויא עשרין ותרתי פרסי באורכא ובפותייה שיתא (עשר) פרסי. אפילו הכי שדות וכרמים (הוו) עדיפי (להו) [ליה] דיקא נמי דכתיב (שופטים ה׳:י״ח) ונפתלי על מרומי שדה ש״מ. א״ר אבהו (צפניה ב׳:ד׳) עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שיושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יונים וכשגברו מלכי בית חשמונאי ולכדוה היו קורין אותה אחידת מגדל (צור) [שיר]:

ח א״ר יוסי בר חנינא מ״ד והסירותי דמיו מפיו זו בית (כריא) [במיא] שלהן ושקוציו מבין שניו זו בית גליא שלהן ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו טיאתריאות וקרקסיאות שלהן שעתידין שרי יהודה ללמד בהם תורה ברבים. א״ר יצחק לשם זו פמיאס עקרן [תעקר] זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרפולין של מלכים א״ד דמרבו בה מלכי וא״ד דמוקמי מינה מלכי. קיסרי וירושלים אם יאמר לך אדם שחרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קיסרי וישבה ירושלים (תאמן) חרבה ירושלים וישבה קיסרי תאמן שנאמר (יחזקאל כ״ו:ב׳) אמלאה החרבה אי מלאה זו חרבה זו [אי מלאה זו חרבה זו]. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (בראשית כח) ולאום מלאום יאמץ. וא״ר יצחק מ״ד (ישעיהו כ״ו:י׳) יוחן רשע בל למד צדק בארץ נכוחות יעול ובל יראה גאות ה׳ אמר יצחק לפני הקב״ה רבש״ע יוחן עשו א״ל רשע הוא. א״ל בל למד צדק. [א״ל] בארץ נכוחות יעול. א״ל א״כ בל יראה גאות ה׳ וגו׳. וא״ר יצחק מ״ד (תהלים קט) אל תתן ה׳ מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה. אמר יעקב לפני הקב״ה רבש״ע אל תתן לעשו תאות לבו. זממו אל תפק ירומו סלה זו [שם ע״ב] גרמומיא של אדום שאלמלא הן יוצאין מחריבין את כל העולם כולו דא״ר חמא בר חנינא ש׳ (מלכי) קטרי תאגי איכא בגרמומיא של רומי ושס״ה מרזבני איכא (ברומי) [בבל] כל יומא נפקי הני לאפי הני (והנה לאפי הני) ומקטיל או חד מהני או חד מהני ומטרדי לאוקמי מלכא אחרינא. וא״ר יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן. מצאתי ולא יגעתי אל תאמן. יגעתי ומצאתי תאמן והני מילי בד״ת אבל במשא ומתן סייעתא דשמיא היא ובד״ת לא אמרן אלא לאיחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא היא. וא״ר יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה התגרה בו שנאמר (תהילים ל״ז:א׳) אל תתחר במרעים וגו׳ [ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין שנאמ׳ (שם י) יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנא׳ (שם) מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנא׳ (שם) כל צורריו יפיח בהם איני והאמר ר׳ יוחנן משום ר״ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר (משלי כ״ח:ד׳) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם ותניא ר׳ דוסתאי בר מתון אמר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה ואם לחשך אדם לומר אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושה עולה להיות כעושה עולה ואומר (שם כג) אל יקנא לבך בחטאים וגו׳ לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור דאמר רב הונא מאי דכתיב (חבקוק א׳:י״ג) למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאני]:

ט ז: שם אמר עולא איטליא של יון זה כרך גדול של רומי והויא ש׳ פרסה על ש׳ פרסה ויש בה שס״ה שווקים כמנין ימות החמה וקטן שבכולם של מוכרי עופות והויא ט״ז מיל על ט״ז מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בו אע״פ שאינו נולד בו נוטל פרס מבית המלך והנולד בו אע״פ שאינו דר בו נוטל פרס מבית המלך וג׳ אלפים בי בני יש בו וה׳ מאות חלונות מעלים עשן חוץ לחומה צדו אחת ים וצדו אחת הרים וגבעות צדו אחת מחיצה של ברזל וצדו אחת חולסית ומצודה:

י דף ז ע״א. לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית (אסתר ט׳:כ״ט) אמר (רב יהודה אמר שמואל) [רב שמואל בר יהודה] בתחלה קבעוה בשושן ולבסוף קבעוה בכל העולם. אמר (רבי) [רב] שמואל בר (יצחק) [יהודה] שלחה [להם] אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו בין האומות שלחה להם כבר כתובה אני (ומונחת) על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס. רב ור׳ חנינא ור׳ יוחנן ורב חביבא מתנו ובכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי ר׳ יוחנן ומעייל ר׳ יונתן שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני (בספר) [לדורות] שלחו לה (משלי כ״ב:כ׳) הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת שלישים ולא רביעים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שאמר (שמות י״ז:י״ד) כתוב זאת זכרון בספר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה. תניא רבי אליעזר אומר מגילת אסתר ברוה״ק נאמרה שנאמר (אסתר ו׳:ו׳) ויאמר המן בלבו רבי עקיבא אומר מגילת אסתר ברוה״ק נאמרה שנאמר (שם ג) ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה (רבי יוסי בן דורמסקית) [רבי מאיר] אומר מגילת אסתר ברוה״ק נאמרה שנאמר (שם) ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה (ר׳ מאיר) [רבי יוסי בן דורמסקית] אומר מגילת אסתר ברוה״ק נאמרה שנאמר (אסתר ט׳:י׳) ובבזה לא שלחו את ידם. (אמר רב יהודה) אמר שמואל אי הואי התם הוה אמרי להו מילתא דעדיפא מדכולהו שנאמר (שם ט) קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה. אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר (מדרבי יהודה אמר שמואל) [מדשמואל] דלית ליה פירכא [דר״א סברא הוא דלא הוה אינש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתא דנפשיה קאמר דר״ע דילמא כר׳ אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דילמא כרבי חייא בר אבא דאמר בגתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דילמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא]. אמר רבינא (ואי תימא רב נחמן בר יצחק) היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלא חריפא ממליא צנא דקרי רבי יוסף אמר מהכא (שם) וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים ורב נחמן בר יצחק אמר מהכא (שם) וזכרם לא יסוף מזרעם: תניא ר׳ שמעון בן מנסיא אומר קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר (ס״א ד) וידבר שלשת אלפים משל ואומר (משלי ל׳:ו׳) אל תוסף על דבריו מאי ואומר וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתוב ודאי בעי לא איכתוב ת״ש אל תוסף על דבריו:

יא (דף ז ע״ב) אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי:

יב (דף ח׳ ע״ב) משנה אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבים אלא אשורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא בלשון יונית:

יג (דף ט ע״א) גמ׳ אמר רב יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך מאי היא דתניא מעשה בתלמי המלך שכנס ע״ב זקנים והושיבם בע״ב בתים ולא גילה להם על מה כנסם ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקדוש ברוך הוא עצה בלב כל אחד ואחד והסכימה דעתם לדעת אחד וכתבו לו (בראשית א׳:כ״ז) אלהים ברא בראשית (שם) אעשה אדם בצלם ובדמות (שם ב) ויכל ביום הששי, וישבות ביום השביעי. (שם ח) זכר ונקבה בראו. (שם יא) הבה ארדה ואבלה שם שפתם. (שם יח) ותצחק שרה בקרוביה לאמר. (שם מט) כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס. (שמות ד׳:כ׳) ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם. (שם יב) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות שלשים שנה וארבע מאות שנה. (שם כד) וישלח את זאטוטי בני ישראל (שם) ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו. (ע״ב) (במדבר ט״ז:ט״ו) לא חמר אחד מהם נשאתי. (דברים ד׳:י״ט) אשר חלק ה׳ אלהיך אותם להאיר לכל העמים תחת כל השמים. (שם יז) וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתי לעובדם. וכתבו לו במקום (ויקרא יא) הארנבת את צעירת הרגלים ולא כתבו לו את הארנבת מפני שאשתו של תלמי המלך ארנבת שמה כדי שלא יאמר שחקו בי יהודאי וכתבו שם אשתי בתורה. [פיסקא] רבי שמעון בן גמליאל אומר וכו׳. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון בן גמליאל. ואמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל דכתיב (בראשית ט׳:כ״ז) יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפיפותו של יפת יהא באהלי שם:

יד (דף י ע״ב) ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי ואי תימא רבי (יוחנן) [יונתן] דבר זה מסורת הוא בידינו מאבותינו מאנשי כנסת הגדולה שכל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צער (אסתר א׳:א׳) ויהי בימי אחשורוש הוה המן (רות א׳:א׳) ויהי בימי שפוט השופטים הוה רעב (בראשית ו׳:ב׳) ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה וגו׳ ויראו בני האלהים וגומר. (שם יא) ויהי בנסעם מקדם וגו׳ הבה נבנה לנו עיר (שם יד) ויהיה בימי אמרפל מלך שנער וגומר עשו מלחמה (יהושע ה׳:י״ג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו. (שם ז) ויהי ה׳ את יהושע וימעלו בני ישראל מעל. (שמואל א, א) ויהי איש אחד מן הרמתים כי את חנה אהב וה׳ סגר רחמה (שם ח) ויהי כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו (שם יח) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה׳ עמו ויהי שאול עוין את דוד. (שמואל ב ז׳:א׳) ויהי כי ישב המלך בביתו רק אתה לא תבנה הבית. והא

כתיב (ויקרא ט׳:א׳) ויהי ביום השמיני ותנא אותו היום שמחה גדולה היתה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם (בראשית א׳:ה׳) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד הא שכיב נדב ואביהו והכתיב (מ״א ו, א) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל והכתיב (בראשית כ״ט:י׳) ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו והא כתיב (שם א) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד והאיכא שני והאיכא שלישי והאיכא ויהי טובא אלא אמר רב אשי ויהי איכא הכי ואיכא הכי כל ויהי בימי ודאי לשון צער הוא והוו ה׳ ויהי בימי אחשורוש ויהי בימי שפוט השופטים ויהי בימי אמרפל (ישעיהו ז׳:א׳) ויהי בימי אחז (ירמיהו א׳:ג׳) ויהי בימי יהויקים:

טו אמר רבי לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת הוא בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחי הוו מאי קמשמע לן כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים מנין לן מתמר דכתיב (בראשית ל״ח:ט״ו) וירא יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה אלא אמר רבי אלעזר משום שכסתה פניה בבית חמיה לפיכך יצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד ונביאים מאמוץ דאמר רבי לוי מסורה בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחי הוו. וכתיב (ישעיהו א׳:א׳) חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה:

טז רבי יונתן פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (שם יד) וקמת עליהם נאם ה׳ צבאות והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ה׳ שם זדה הכתב ושאר זה הלשון ונין זה מלכות ונכד זה ושתי. רבי שמואל בר נחמני פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (ישעיה נה) תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת וגומר תחת הנעצוץ זה המן הרשע שעשה עצמו ע״ז דכתיב (שם ז) ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים יעלה ברוש זה מרדכי הצדיק שנקרא ראש לבשמים שנאמר (שמות ל) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן מרי דכיא ותחת הסרפד זו ושתי הרשעה בת בנו של נ״נ הרשע ששרף בית מרפידו של אלהינו דכתיב בהי (ש״ה ג) רפידתו זהב יעלה הדס זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר (אסתר ב) ויהי אומן את הדסה היא אסתר בת דודו וכתיב (זכריה א) והוא עומד בין ההדסים והיה לה׳ לשם אלו ימי פורים לאות עולם לא יכרת זה מקרא מגילה:

יז רבי יהושע בר חנינא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (דברים כ״ח:ס״ג) והיה כאשר שש ה׳ עליכם להיטיב אתכם וגו׳ כן ישיש להרע אתכם ומי חדי קודש אבריך הוא במפלתו של רשע והא כתיב (דברי הימים ב כ׳:כ״א) בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו, ואמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים. ואמר רבי יוחנן מ״ד (שמות י״ד:כ׳) ולא קרב זה אל זה כל הלילה באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב״ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני אמר רבי יוסי ברבי חנינא הוא אינו שש אבל אחרים משיש דיקא נמי דכתיב ישיש ולא כתיב ישוש ש״מ:

יח רבי אבא בר כהנא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (קהלת ב׳:כ״ו) כי לאדם טוב שטוב לפניו נתן חכמה ודעת וגו׳ כי לאדם שטוב לפניו זה מרדכי. ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן הרשע. לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי דכתיב בהי (אסתר ח׳:ב׳) ותשם אסתר את מרדכי על בית המן. רבי אבא בר עופרן פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (דף יא) (עזרא ט׳:ט׳) כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי ויט עלינו חסד בימי מרדכי. רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (תהילים ס״ו:י״ב) הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה בימי המן. רבי יוחנן פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (שם צה) זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי וגו׳ אימתי ראו כל זה, בימי מרדכי ואסתר. ר״ל פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (משלי כה) ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנאצר הרשע דכתיב ביה (ירמיהו ד׳:ז׳) עלה אריה מסבכו ודוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה במלכות פרס (דניאל ז׳:ה׳) וארו היוה אחרי תנינה דמיה לדוב ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות. רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (תהילים קכ״ד:א׳) שיר המעלות לדוד לולי ה׳ שהיה לנו וגו׳ בקום עלינו אדם, אדם ולא מלך. רבא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (משלי כ״ט:ב׳) ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם ברבות צדיקים זה מרדכי ואסתר ישמח העם כדכתיב (אסתר ח׳:ט״ו) ומרדכי יצא מלפני המלך, והעיר שושן צהלה ושמחה. במשול רשע יאנח עם זה המן וכן הוא אומר (שם ג) והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה. רב מתנה אמר מהכא (דברים ד׳:ז׳) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה׳ אלהינו בכל קראנו אליו. רב אשי אמר מהכא (שם) או הנסה אלהים לבוא וגומר:

יט ויהי בימי אחשורוש. אמר רב וי והי נתקיים מה שכתוב בתורה (דברים כ״ח:ס״ח) והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה. ושמואל אמר (ויקרא כ״ו:מ״ד) לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי אנטיוכוס ולא געלתים בימי אספסיינוס קיסר לכלותם בימי המן. להפר בריתי אתם בימי רומיים כי אני ה׳ אלהיהם לימות גוג ומגוג. במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים, בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. לכלותם בימי אנטיוכוס שהעמדתי להם שמעון הצדיק ומתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו.

להפר בריתי אתם בימי רומיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות. כי אני ה׳ אלהיהם לעתיד לבא דאין כל עובדי כוכבים ולשון שולטת בהם. רבי לוי פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (במדבר צג) ואם לא תורישו את יושבי הארץ. רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מהכא (שם) והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם׃

כ ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי אחיו של ראש ובן גילו של ראש. אחיו של ראש אחיו של נבוכדנאצר הרשע שנקרא ראש שנא׳ (דניאל ב׳:ל״ח) אנת הוא ראשה די דהבא. ובן גילו של ראש נבוכדנאצר הרג והוא בקש להרוג נבכדנאצר החריב והוא בקש להחריב וכן הוא אומר (עזרא ד׳:ו׳) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים. ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדירה רבי חנינא אמר שכל הזוכרו אומר אח לראשו רבי יוחנן אמר שהכל נעשו בימיו רשים שנאמר (אסתר י׳:א׳) וישם המלך אחשורוש מס על הארץ׃

כא הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. (בראשית ל״ו:ט׳) הוא עשו אבי אדום הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. (ד״ה ב׳ כח) הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. וכן הוא דתן ואבירם. וכן לענין (במדבר כ״ו:ט׳) צדיקים (ד״ה א) אברם הוא אברהם. אברהם הוא בצדקתו מתחילתו ועד סופו. (שמות ו׳:כ״ו) הוא אהרן ומשה, הן בצדקן מתחלתן ועד סופן. (שמואל א י״ז:י״ד) ודוד הוא הקטן. הוא בקטנותו מתחילתו ועד סופו. כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה׃

כב (שם) המולך, אמר רב שמלך מעצמו, אמרי לה לשבח, ואמרי לה לגנאי. לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה. לגנאי דלא חזי למלכותא ויהב ממונא יתירא וקם. תנו רבנן שלשה מלכים הם שמלכו בכפה אחאב בן עמרי ונבוכדנאצר ואחשורוש אחאב בן עמרי דקאמר ליה עובדיהו לאליהו (מלכים א י״ח:י׳) חי ה׳ אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך ואמרו אין והשביע את הממלכה ואת הגוי וגו׳ ואי לאו דהוה מליך עלייהו היכי מצי לאשבועינהו ונבוכדנאצר דכתיב ביה (ירמיהו כ״ז:ח׳) והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אותו את נבוכדנאצר מלך בבל. אחשורוש (כדאיתא בסנהדרין) (שם ע״ב) ותו ליכא והא איכא שלמה. שלמה לא סליק מלכותיה. הא ניחא למאן דאמר מלך והדיוט אלא למאן דאמר מלך והדיוט ומלך מאי איכא למימר שאני שלמה דמילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר (ד״ה א כט) וישב שלמה על כסא ה׳ וגומר והא איכא סנחריב דכתיב (מלכים ב י״ח:ל״ה) מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי הא הויא ירושלים דלא כביש ליה והא איכא דריוש דכתיב (דניאל ו׳:כ״ו) דריוש מלכא כתב לכל עממיא וגו׳ שלמכון ישגא הויא שבע דלא מלך עלייהו דכתיב (שם) שפר קדים דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין. והא איכא כורש דכתיב ביה (ד״ה ב לו) כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה׳ וגומר התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה׃

כג (אסתר א׳:ג׳) כשבת המלך וכתיב בתריה בשנת שלוש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתישבה דעתו׃ אמר בלשאצר מנה וטעה אנא מנינא ולא טעינא. מאי היא דכתיב (ירמיהו כ״ט:י׳) כה אמר ה׳ כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וגו׳ וכתיב (דניאל ט׳:ב׳) למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה חשיב מ״ה שנין דנבוכדנאצר וכ״ג דאויל מרודך ותרתי דידיה הוו שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהון ומנא לן דנ״נ מ״ה [שנין] מלך דאמר מר גלו בשבעה גלו בשמונה גלו בי״ח גלו בי״ט (וכי ד׳ גליות גלו והא ב׳ גליות גלו אלא) גלו בשבעה לכבוש יהויקים [גלות יהויכין] שהיא שנת ח׳ לנ״נ גלו בי״ח לכבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא שנת י״ט למלכות נ״נ דאמר מר שנה ראשונה כיבש נינוה שנה שניה כיבש יהויקים מלך יהודה וכתיב (מלכים ב כ״ה:כ״ז) ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל בשנת מלכו את ראש יהויכין מלך יהודה [ויוציא אותו מבית הכלא] תמני ותלתין ושבע הרי מ״ה שנין דנ״נ וכ״ג דאויל מרודך גמרא ותרתי דידיה (דבלשאצר) הא שבעים (כיון דחזא דמלו שבעין ולא איפרוק) אמר תו לא איפרקי אפיק ואייתי מאני דבי מקדשא ואשתמש בהון והיינו דקאמר ליה דניאל לבלשאצר (דניאל ה׳:כ״ג) ועל מארי שמיא התרוממת ולמאניא די ביתיה היתיו קדמך וכתיב (שם) ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדאה וכתיב (שם ו) ודריוש מדאה קביל מלכותא כבר שנין שיתין ותרתין אמר איהו מנה וטעה אנא מנינא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל (לפי מלאת) לבבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל (שהוא יהויכין סוף סוף) כמה בצירן תמני חשיב ועייל תמני חילופייהו חדא דבלשאצר (ותרתי). [וחמש] דדריוש (ותלתא) [ו]דכורש ותרתי דידיה הא שבעין כיון דחזא דמלו שבעין ולא איפרוק אמר (מדלא איפרוק) השתא ודאי [תו] לא מיפרקי אפיק ואייתי מניא דבי מקדשא ואשתמש בהון אתא שטן ורקד ביניהם והרג את ושתי. והא שפיר חשיב איהו נמי מיטעא טעה דהוה ליה למימני מחרבות ירושלים סוף סוף כמה בצירן חד סרי איהו כמה מלך ארביסר ובארביסר דיליה איבעי ליה לאיבנויי מקדשא אלמא כתיב (עזרא ד׳:כ״ד) באדין בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם (והות בטלה עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס). אמר רבא שנים מקוטעות הוו. [דף יב ע״א] תניא נמי הכי עוד שנה אחרת (יש) לבבל ועמד דריוש והשלימה. אמר רבא ואף דניאל בההוא מנינא מנה וטעה דכתיב (דניאל ט׳:ב׳) בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים

מספר השנים אשר היה דבר ה׳ אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ״מ קשו קראי אהדדי כתיב (ירמיהו כ״ט:י׳) לפי מלאת לבבל שבעים שנה וכתיב (דניאל ט׳:ט״ז) להרבות ירושלם [אמר רבא] לפקידה בעלמא והיינו דכתיב (עזרא א׳:ב׳ וד״ה ב׳ לו) (ובשנת אחת לכורש מלך פרס וכתיב (שם) לכלות דבר ה׳ בפי ירמיהו וכתיב (שם) כה אמר כורש מלך פרס [כל ממלכות הארץ נתן לי ה׳ אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם] (וכתיב מי בכם מכל עמו ה׳ אלהיו עמו ויעל) דרש רב נחמן בר (יצחק) [רב חסדא] מאי דכתיב (ישעיהו מ״ה:א׳) כה אמר ה׳ למשיחו לכורש וכי כורש משיח (הוא) [היה] אלא אמר הקב״ה למשיח קובל אני עליך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (עירי) [ביתי] ויקבץ גליותי והוא אמר (ד״ה ב׳ לו) מי בכם מכל עמו ה׳ אלהיו עמו ויעל. כתיב חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב למלכי מדי ופרס אמר (רב חסדא) [רבא] אתנויי אתנו בהדי הדדי אי מנייכו מלכי מינן אפרכי ואי מינן מלכי מנייכו אפרכי:

כד (דף יב) בהראותו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר וגומר אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא את יקר תפארת גדולתו וכתיב התם (שמות כ״ח:ב׳) לכבוד ולתפארת. ובמלאת הימים האלה וגומר רב ושמואל חד אמר מלך פקח היה וחד אמר טפש היה למאן דאמר פקח היה שפיר עביד דקריב רחיקי ברישא דבני מאתיה כל אימת דבעי להו מקרב להו ומאן דאמר טפש היה בני מאתיה איבעי ברישא לקרובי דאי מרדו הנך הני הוו קיימי בהדיה:

כה שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו לי אתם אמרו לו מפני מה שנהגו מסעודתו של אותו רשע אמר להם אם כן של שושן יהרגו של כל העולם כולו לא יהרגו אמרו לו אמור לנו אתה אמר להם שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב״ה לא עשה אלא לפנים והיינו דכתיב (איכה ג׳:ל״ג) כי לא ענה מלבו ויגה בני איש:

כו בחצר גינת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסם לביתן והחזיקתן. במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן. חור כרפס ותכלת מאי חור רב ושמואל חד אמר חורי חורי וח״א מילת לבנה הציע להם. כרפס א״ר יוסי בר חנינא כרים של פסים. מטות זהב וכסף תניא א״ר יהודה הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר ליה ר׳ נחמיה א״כ קנאה אתה מטיל בסעודה אלא הן של כסף ורגליהם של זהב. רצפת בהט ושש מאי בהט א״ר (יוסי בר חנינא) [אסי] אבנים שמתחוטטות על בעליהן (וי״א אבנים המתחוטטות לעינים במקומן) וכן הוא אומר (זכריה ט׳:ט״ז) כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו. ודר וסוחרת רב אמר דארי דארי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה (והניחה להם בסעודה והאירה), הושיבה באמצע סעודה ומאירה] להם (לכל בעלי סעודה) [בצהרים] דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה:

כז (שם) והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מבעי ליה אמר (רבה) [רבא] יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים ושותים בהם ויין מלכות אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שהוא גדול ממנו בשנים. והשתיה כדת אמר רב ענן משום רבי מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה. אין אונס אמר רבא מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין של מדינתו. כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש [אמר רבא] לעשות כרצון מרדכי והמן. מרדכי דכתיב איש יהודי היה. המן דכתיב איש צר ואויב. גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר (רבי אבא בר כהנא) [רבא] מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי איהו בי קרי ואיתתיה [שם ע״ב] בי בוציני. ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד יום השביעי לא טב לביה ביין אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תושבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא [בדברי] תפלות וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדי ולא פרסי אלא כשדי רצונכם לראותה אמרו ליה אין ובלבד שתהא ערומה. שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה את בנות ישראל ומפשיטתן ערומות והיתה עושה בהן מלאכה בשבת (לפיכך נגזר עליה שתשחט בשבת ערומה) והיינו דכתיב זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כאשר עשתה כן נגזר עליה. ותמאן המלכה ושתי מכדי פריצתא הויא דאמר מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו אמאי לא אתאי א״ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא בא גבריאל ועשה לה זנב. ויקצוף המלך מאד (וחמתו בערה בו מאי שלחה ליה דדלקה ביה חמתיה ואזלא) [אמאי דלקה ביה כולה האי] אמר רבא שלחה ליה (בר) אחורייריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי והאי גברא אשתטי ליה מחמרא מיד וחמתו בערה בו:

כח יד: שם ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים. כדת מה לעשות אמר להו דיינוה ניהלה אמרי היכי נעביד נימא דליקטלה למחר מפכח ליה חמרא ודכיר לה ובעי לה מינן. נימא ליה לשבקה השתא לימא לא איכפת להו בזילותא דיליה ומלכותיה. (אלא מוטב ניסלק נפשין) אמרו לו מיום שחרב בהמ״ק וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות אלא זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו. כחמרא דיתיב על דורדייה (ולא פג טעמיה) וטעמא אמרו ליה דכתיב (ירמיה פח) שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך [על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר]. מיד והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן א״ר לוי פסוק זה כולו על שם קרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע כלום הקריבו לפניך עובדי כוכבים (פרים) [כרים] בני שנה כדרך שהקריבו ישראל [לפניך]. שתר כלום הקריבו לפניך שתי תורים (ובני יונה). אדמתא כלום בנו לפניך (עובדי כוכבים) מזבח של אדמה כדכתיב (שמות כ׳:כ״א) מזבח אדמה תעשה לי. תרשיש כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב [בהו] (שם כח) תרשיש ושהם וישפה. מרס כלום מרסו לפניך בדם מרסנא כלום מרסו לפניך במנחות. ממוכן כלום הכינו לפניך שולחן של לחם הפנים. מיד ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות אמר רבי (אבא בר) כהנא מכאן שהדיוט קופץ בראש. להיות כל איש שורר בביתו אמר רבא אלמלא אגרות ראשונות לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט. אמרי מאי האי דשדר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא דאפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי. ויפקד המלך פקידים אמר רבא מאי דכתיב (משלי י״ג:ט״ז) כל ערום יעשה כדעת וכסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד מלך ישראל דכתיב ביה (מלכים א ׳א׳:ב׳) ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך נערה בתולה וכל מאן דהוה ליה ברתא אייתה נהליה. וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ביה ויפקד המלך פקידים דמאן דהוה ליה ברתא אטמרה מיניה:

כט איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי וגומר איש ימיני. מה נפשך אי ליחוסיה קא אתא ליחסיה וליזיל עד בנימין בר יעקב מאי שנא הני תלתא ותו לא. תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו. בן שמעי בן ששמע אל תפלתו. בן קיש שהקיש על דלתי רחמים ופתחו לו. קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה רבה בר רב הונא ורבה בר בר חנה משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנא גרמי דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא ומשפחת בנימין אומרת מיני קאתי רבא אמר כנסת ישראל היא דקאמרה להך גיסא ולהך גיסא ראו מה עשה לי יהודה ומה שלם לי ימיני. מה עשה לי יהודה (דף יג) דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא שאלמלי לא היה שמעי בן גרא וקטליה דוד לא הוה מתיליד מרדכי דמקני ביה המן וגרם צער לישראל, ומה שלם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג שאלמלי לא היה אגג וקטליה שאול לא הוה מתיליד המן דמקני ביה מרדכי וגרם ליה צערא לישראל ורבי יוחנן אמר לעולם מבנימין קאתי ואמאי קרו ליה יהודי על שם שכפר בעבודה זרה שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי שנא׳ (דניאל ג׳:י״ב) איתי גוברין יהודאין די מנית יתהון וגומר:

ל אשר הגלה מירושלים אמר רבא שגלה מעצמו. ויהי אומן את הדסה היא אסתר קרי לה אסתר וקרי לה הדסה תניא רבי מאיר אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה על שם הצדיקים שנקראו הדסים וכן הוא אומר (זכריה א) והוא עומד בין הדסים אשר במצולה. רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקרא שמה אסתר מפני שהיתה מסתרת את דבריה וכן הוא אומר אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה. רבי נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקרא שמה אסתר שהעובדי כוכבים היו קורין אותה על שם אסתהר. בן עזאי אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה מפני שהיתה בינונית לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהדס (וכמו שאמרה חנה זרע אנשים כו׳) רבי יהושע בן קרחה אומר אסתר ירקרקת היתה וחוט של חסד משוך עליה. (עי׳ ברכות פ׳ אין עומדין) כי אין לה אב ואם (וכתיב) ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב חסדא עיברתה אמה מת אביה ילדתה אמה מתה אמה. לקחה מרדכי לו לבת תנא משום רבי מאיר אל תקרי לבת אלא לבית (פי׳ לאשה) וכן הוא אומר (ש״ב יב) ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דמפתו תאכל ותהי לו כבת אלא כבית הכא נמי לבית. ואת שבע הנערות הראויות לתת לה. אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת:

לא טז: שם וישנה ואת נערותיה לטוב אמר רב שהאכילה מאכל יהודי. ושמואל אמר שהאכילה קדלי דחזירי ורבי יוחנן אמר שהאכילה זרעונים וכה״א (דניאל א) ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משתיהם ונותן להם זרעונים. ששה חדשים בשמן המור מאי שמן המור (רב הונא בר חייא) [ר׳ חייא בר אבא] אמר סטכת (ורבי ירמיה בר אבא) [רב הונא] אמר שמן זית שלא הביא שליש. תניא רבי יהודה אומר אנפיקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השער ומעדן את הבשר. בערב היא באה ובבקר היא שבה א״ר יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו (צניעות שלו) [שבחו] שלא שמש מטתו ביום אלא בלילה. ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה א״ר אלעזר מלמד שלכל אחד ואחד מרואיה נדמתה לו מאומתו. ותלקח אסתר וגו׳ הוא חדש טבת אמר רב חסדא ירח שהגוף נהנה מן הגוף. ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות (קרי לה אשה

וקרי לה בתולה) אמר רב (חסדא) בקש לטעום טעם בתולה טועם. [טעם] בעולה טועם. ויעש המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליה (והנחה למדינות עשה) דלי כרגא ולא גילא ליה (ויתן משאת כיד המלך) שדר פרדשני ולא גליא ליה:

לב יז: שם ובהקבץ בתולות שנית וגו׳ אזל שקל עצה ממרדכי א״ל אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה ואפ״ה [לא גליא ליה דכתיב] אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה א״ר (חמא) [אלעזר] מ״ד [שם ע״ב] (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהיה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר. ומאי צניעותא דהויא ברחל דכתיב (בראשית כט) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא (כיון דאתא ואמר בן רבקה אנא אמרה ליה אמאי אתית) אמר לה מנסבת לי אמרה ליה אין מינסיבנא לך אלא אבא רמאי הוא ולא מצית למיקם ביה אמר לה אי רמאי הוא אחוה אנא ברמאותא אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין דכתיב (תהלים יח) עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל. אמר לה ומאי רמאותיה אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה (וכי מטא ההוא יומא מעייל לה לגבך מה עשה יעקב) מסר לה סימנים לרחל כי מטא (ההוא יומא) [ליליא] (ועאיל ליה ללאה) אמרה רחל השתא מכספא אחתאי מיד אותן סימנין שנתן יעקב לרחל מסרתן רחל ללאה והיינו דכתיב (בראשית כט) ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין שמסר יעקב לרחל ורחל מסרתן ללאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומאי צניעותיה דשאול דכתיב (שמואל א׳ י) ויאמר שאול אל דודו הגד הגיד לנו כי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל לפיכך זכה ויצאת ממנו אסתר (ואסתר מאי היא דכתיב (אסתר ג) אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה) (א״ר אליעזר) [וא״ר אלעזר] (אמר רבי חנינא) כשהקב״ה פוסק לו גדולה לאדם פוסק לו ולבניו לבני בניו עד סוף כל הדורות שנאמר (איוב לו) ויושיבם לנצח ויגבהו (וגו׳). ואם הגיס דעתו הקב״ה משפילו שנאמר (שם) ואם אסורים בזיקים ילכדון בחבלי עוני. ואת מאמר מרדכי אסתר עושה א״ר (חנינא בר אבא) [ירמיה] מלמד שהיתה מראה דם [נדה] לחכמים. כאשר היתה באמנה אתו אמר (רבי אבא) [רבא] בר לימא מלמד שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי:

לג (אסתר ב) בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש אמר רבי (אחא) [חייא] בר אבא אמר רבי יוחנן הקציף הקדוש ברוך הוא אדונים על עבדים לעשות רצון צדיק ועבדים על אדוניהם לעשות רצון צדיק. אדונים על עבדים דכתיב (בראשית מא) פרעה קצף על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף דכתיב (שם) ושם אתנו נער עברי וגומר. עבדים על אדוניהם דכתיב קצף בגתן ותרש שני סריסי המלך משומרי הסף לעשות רצון צדיק ומנו מרדכי דכתיב ויודע הדבר למרדכי. אמר רבי חייא בר אבא בגתן ותרש טרסיים הוו והיו מספרים לשון טורסי ואומרים זה לזה מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בוא ונטיל ארס של סם מיתה בספל של מים כדי שימות והם לא ידעו שמרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע שבעים לשונות אמר ליה והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה אמר ליה אני אשמור משמרתי ומשמרתך והיינו דכתיב ויבוקש הדבר וימצא שלא נמצא במשמרתו:

לד אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש. אחר מאי אחר שברא הקדוש ברוך הוא והקדים רפואה למכה דאמר רבי שמעון בן לקיש אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן מקדים ובורא להם רפואה בתחלה שנאמר (הושע ו) כרפאי לישראל ואחר כך ונגלה עון אפרים אבל הנכרים אינן כן אלא מכה אותן ואחר כך רופא אותן שנאמר (ישעיה יט) ונגף ה׳ את מצרים נגוף ורפוא בתחלה נגוף ואחר כך רפוא. ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו אמר רבא בתחלה במרדכי ואחר כך בעם מרדכי מאן נינהו רבנן ולבסוף להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים. הפיל פור הוא הגורל תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה רבן והוא לא ידע שבז׳ באדר מת משה רבינו וכן בז׳ באדר נולד משה רבינו. ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד אמר רבא ליכא דידיע לישנא בישא כהמן אמר ליה תא ואיגרי בהו אמר ליה מתירא אני שכל המתגרה בהון אלהיהם עושה עמו דין. אמר ליה ישנו מן המצות אמר ליה אית רבנן בגוייהו דמבעי עלייהו רחמי אמר ליה עם אחד הן ושמא תאמר אעשה קרחה במלכות מפוזר ומפורד מפוזרים הם בין העמים. ושמא תאמר איכא מינייהו פירי. ומפורד כפרדה זו שאינה עושה פירות. ושמא תאמר דאיכא חדא מדינתא מינייהו תלמוד לומר בכל מדינות מלכותך. ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי בהדן ואל שתו בהדן ולא נסבי מינן ולא מינסבי לן מינייהו. ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי ליה לכולא שתא בשה״י פה״י. ולמלך אין שוה להניחם דאכלי ושתו:

לה אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגומר. אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד זה המן הרשע לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא בר כהנא (דף יד) משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה לשני בני אדם אחד יש לו תל בשדהו ואחד יש לו חריץ בתוך שדהו אמר בעל התל מי יתן לי חריץ זה בתוך שדי ובעל חריץ אומר מי יתן לי תל זה בתוך שדי. לימים נזדווגו שניהם אמר לו בעל

החריץ לבעל התל מכור לי תילך אמר ליה הלואי טול אותו בחנם. ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר ממ״ח נביאים וז׳ נביאות שנתנבאו להם לישראל שמ״ח נביאים וז׳ נביאות שנתנבאו להם לישראל לא החזירום למוטב ואלו הסרת זו טבעת החזירתן למוטב:

לו תנו רבנן מ״ח נביאים וז׳ נביאות שנתנבאו להם לישראל לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה קל וחומר ומה מעבדות לחירות אומרים שירה לחיים על אחת כמה וכמה אי הכי הלילא נמי נימא אמר רבי יצחק לפי שאין אומרים הלל על הנסים שבחוצה לארץ. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק והרי יציאת מצרים דנסים שבחוץ לארץ וקאמרינן הלילא התם כדתניא עד שלא נכנסו לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו לומר שירה רב נחמן בר יצחק אמר קריאתה זה הוא הלילא. רבא אמר התם (תהלים קיג) הללו עבדי ה׳ ולא עבדי פרעה אחשורוש הכא נימא הללו עבדי ה׳ ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש אנן:

לז שבע נביאות נתנבאו להם לישראל מאן נינהו שרה מרים, דבורה חנה, אביגיל, חולדה, אסתר שרה דכתיב (בראשית יא) אבי מלכה ואבי יסכה ואמר רבי יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה [שסכתה] ברוח הקודש והיינו דכתיב (שם כא) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. מרים דכתיב (שמות טו) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגומר אחות אהרן ולא אחות משה אמר רב נחמן אמר רב מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל כיון שנולד משה נתמלא כל הבית כולו אורה עמד אביה ונשקה אמר לה בתי נתקימה נבואתך וכיון שהטילוהו ביאור עמדה אמה וטפחה על ראשה אמרה לה היכן נבואתך והיינו דכתיב (שמות ב) ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו מה יהא בסוף נבואתה. דבורה דכתיב (שופטים ד) ודבורה אשה נביאה אשת לפידות אמר רבי יצחק מלמד שהיתה עושה פתילות למשכן. (שם) והיא יושבת תחת תומר מאי שנא תחת תומר אמר רבי שמעון בן אבשלום משום יחוד. ד״א מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל שבאותו דור (אין) [לא היה] להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. חנה דכתיב (ש״א ב(ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה׳ רמה קרני. רמה קרני ולא רמה פכי. דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן אין קדוש כה׳ כי אין בלתך ואין צור כאלהינו אמר רבי יהודה בן מנשיא (ברכות פ״ק) אל תקרי בלתך אלא לבלותיך בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו אבל הקדוש ברוך הוא הוא מבלה את מעשיו. ואין צור כאלהינו אל תקרי אין צור אלא אין צייר. מנהגו של עולם אדם צר צורה בכותל ואין יכול להטיל בה רוח ונשמה קרביים ובני מעיים. אבל הקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרביים ובני מעיים. אביגיל דכתיב (ע״ב) (שם) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה׳ אלהיך כי הוה אזיל קאמרה ליה (שם) והיטיב ה׳ לאדוני וזכרת את אמתך אמר רב נחמן היינו דאמרי אינשי איתתא בהדי שותא פילכא אי נמי שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מטייפין. חולדה דכתיב (מלכים ב׳ כב) וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועכבור ושפן ועשיה אל חולדה הנביאה אשת שלום בן תקוה ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאה איהי אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא אקפיד עלה ויאשיהו גופיה היכי שביק ירמיה וקא משדר לה לחולדה אמר רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן. רבי יוחנן אמר ירמיה הוא דלא הוה תמן שהלך להחזיר עשרת השבטים ומנ״ל דאהדור דכתיב (יחזקאל ז) כי המוכר אל הממכר לא ישוב אפשר דיובל בטל הוא ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שהחזירן ירמיה ויאשיה בן אמון מלך עליהם מנ״ל דכתיב (מלכים ב כג) מה הציון הלז אשר אני רואה ויאמר אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בית אל וכי מה טיבו של יאשיהו על המזבח בבית אל אלא מלמד שירמיה החזירן ויאשיהו מלך עליהם רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (הושע ו) גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי. אסתר דכתיב (אסתר ח) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות. מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא מלמד שלבשתה רוח הקודש כתיב הכא ותלבש אסתר מלכות וכתיב התם (ד״ה א יב) ורוח לבשה את עמשי:

לח ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וגומר אמר רב שגבה לבו של המן מאחשורוש. ותקרא אסתר להתך אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו. ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה אמר רבי יצחק נפחא שלחה ליה שמא עברו על חמשה חומשי תורה דכתיב ביה (שמות לב) מזה ומזה הם כתובים. ויגידו למרדכי את דברי אסתר ואלו איהו לא אזיל לגביה אמר רבי אבא בר כהנא מכאן שאין משיבין על הקלקלה. ויעבור מרדכי רב אמר שהעביר יום טוב הראשון של פסח בתענית ושמואל אמר עורקמא דמיא עבר:

לט כד: ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה א״ר אלעזר אמר רבי חנינא מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם (ד״ה א׳ יב) ורוח לבשה את עמשי. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי ב׳ גדולי הדור ברכום ב׳ הדיוטות ונתקיימה בהם ואלו הן דוד ודניאל. דוד דברכיה ארונה דכתיב (ש״ב כד) ויאמר ארונה אל המלך ה׳ אלהיך ירצך. דניאל דברכיה דריוש דכתיב

(דניאל ו) אלהך די אנת פלח ליה וגומר. ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה (בראשית כ) הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה שנאמר (שם כז) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם אדם שופת את הקדירה ואחר כך נותן לתוכה מים והקדוש ברוך הוא נותן מים ואחר כך שופת את הקדירה לקיים מה שנאמר (ירמיה י) לקול תתו המון מים בשמים. ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא צדיק אבד לדורו משל לאדם שאבדה ממנו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה והיא לא אבדה אלא לבעלה. ואמר ר״א אמר רבי חנינא כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא מאי דכתיב וכל זה איננו שוה לי מלמד שכל גנזיו של אותו רשע היו חקוקים לו על לבו וכשראה את מרדכי יושב בשער המלך היה אומר וכל זה איננו שוה לי וכי משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אומר וכל זה איננו שוה לי אין כדאמר רב חסדא זה בא בפרוזבולי וזה בא (שם ע״ב) בפרוזבוטי בולי אלו עשירים שנא׳ (ויקרא כו) ושברתי את גאון עוזכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה. בוטי אלו עניים וכ״ה אומר (דברים טו) והעבט תעביטנו אמר רב פפא וקארו עבדא דאזדבן בטלומי דנהמא. ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא עתיד הקדוש ברוך הוא לתת עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר (ישעיה כח) ביום ההוא יהיה ה׳ צבאות לעטרת צבי וגומר (חלק וע״ש מהרש״א) מאי לעטרת צבי לעושים צביונו ולצפירת תפארה למצפים תפארתו יכול לכל תלמוד לומר לשאר עמו מאי לשאר עמו למשים עצמו כשירים. ולרוח משפט זה הדן דין אמת לאמיתו. ולגבורה, זה המתגבר על יצרו. משיבי מלחמה אלו שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה. שערה אלו תלמידי חכמים שמשכימין ומעריבין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הקדוש ברוך הוא ישראל עסקו בתורה נכרים לא עסקו בתורה אמר ליה (ישעיה כח) וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פליליה ואין פקו אלא גיהנם שנאמר (ש״א כה) ולא תהיה זאת לך לפוקה ואין פליליה אלא דיינים שנאמר (שמות כא) ונתן בפלילים:

מ ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית אמר רבי לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה ואמרה (תהלים כב) אלי אלי למה עזבתני וגומר שנא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון. ויהי כראות המלך וגו׳ אמר רבי יוחנן ג׳ מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה אחד שהגביה את צוארה ואחד שמשך עליה חט של חסד ואחד שמתח שרביטו של אחשורוש וכמה מתכו אמר רבי ירמיה בר אבא שתי אמות היה והעמידו על י״ב ואמרי לה על י״ז רבי יהושע בן לוי אמר כ״ח ורב חסדא אמר ס׳ וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב (תהלים ג) שיני רשעים שברת ואמר ר״ל (פ׳ הרואה) אל תקרי שברת אלא שרבבת. רבה בר עופרן אמר משום רבי אלעזר ששמע מרבו ורבו מרבו מאתים: ויאמר לה המלך גו׳ עד חצי המלכות (אמר רבא) עד חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ במלכות ומאי הוא זה בנין בהמ״ק.

מא ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבא המלך והמן אל המשתה תנו רבנן מה ראתה אסתר שזמנה את המן. רבי אליעזר אומר פחים טמנה ללכדו שנאמר (תהלים סט) יהי שולחנם לפניהם לפח. רבי יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר (משלי כה) אם רעב שונאך האכילהו לחם וגומר. רבי מאיר אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד. רבי יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית. רבי נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית המלך ויסיחו דעתם מן הרחמים רבי יוסי אומר כדי שיצא מצוי לה בכל עת. רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס. רבי יהושע בן קרחה אומר הסבירה לו פנים כדי שיהרג הוא והיא:

מב אמר רבן גמליאל אחשורוש מלך הפכפך היה ואמר רבן גמליאל עדיין צריכין אנו למודעי דתניא רבי אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים. רבה אמר (שם טז) לפני שבר גאון. אביי ורבא דאמרי תרווייהו (ירמיה נא) בחוסם אשית את משתיהם. אשכחיה רבה בר אבהו לאליהו אמר ליה כמאן חזייא אסתר ועבדה הכי אמר ליה ככולהו תנאי וככלוהו אמוראי: ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו וכמה רוב בניו רב (חסדא) אמר שלשים י׳ מתו וי׳ נתלו וי׳ שמחזרים על הפתחים רבנן אמרי אותם שמחזרים על הפתחים ע׳ היו שנאמר (ש״א ב) שבעים בלחם נשכרו אל תקרי שבעים אלא שבעים ורמי בר (חמא) [אבא] אמר כולן מאתים ושמונה היו שנאמר ורוב בניו ורוב בגמטריא הכי הוי. ורוב בגמטריא מאתן וארביסר הוי אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב.

מג בלילה ההוא נדדה שנת המלך אמר רבה נדדה שנת המלך אחשורוש ממש נפלה ליה מלתא בדעתיה אמר מאי דקמן דזמנתיה אסתר להמן בהדאי דילמא עצה קא שקיל עליה דההוא גברא למקטליה הדר אמר אי הכי הוה לא איניש דרחים לי והוה מודע לי הדר אמר דלמא איכא איניש דעביד לי טיבותא ולא פרעתיו משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות וגומר ויהיו נקראים מלמד שנקראים מאליהם. וימצא כתוב כתב מיבעיה ליה אמר רבי יצחק נפחא מלמד (דף טז) ששמשי מוחק וגבריאל כותב. אמר רבי אסי אמר רבי חנינא בר פפא דרש רבי שילא איש כפר חמרתא ומה כתב של מטה שלזכותן של ישראל אינו נמחק כתב של מעלה על אחת כמה וכמה. ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה וגומר לא

נעשה עמו דבר תנא לא מפני שאוהבים את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן. הכין לו תנא לו הכין. ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן וגומר ויבא המן וגומר ועשה כן למרדכי אמר ליה נו מרדכי אמר ליה מרדכי היהודי אמר ליה טובא מרדכי איכא ביהודאי אמר ליה היושב בשער המלך אמר ליה הוא סגי בחדא דסקרתא אי נמי בחדא נהרא אמר ליה אל תפל דבר מכל אשר דברת גמר והב ליה. ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל ואשכח רבנן דיתבי קמי ומחו להו הלכות קמיצה כיון דחזיה מירתת אמר להו לרבנן האי רשיעא למקטל נפשי קא אתי זילו מקמיה די לא תכוו בנחתו בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתיב ליה קמייהו ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה. אמר ליה במאי עסקיתו א״ל דכי הוה בית מקדשא קיים רחמנא אמר מאן דמנדב מנחה לייתי מליא קומציה דסולתא וליקטר על גבי מדבחא וליכפר ליה אמר ליה לייתי מלא קומצא דקמחא דידכו ולידחי ׳ אלפא ככרי כספא דההוא גברא א״ל רשע עבדא דקנה נכסים עבדא דמאן נכסים דמאן א״ל קום לבוש הני מאני ורכיב האי סוסיא דקא בעי לך מלכא אמר ליה לא יכילנא עד דאזילנא לבי בני ואשקול למיזאי דלאו אורח ארעא אשתמושי במאני דמלכותא הכי. אדהכי והכי שדרה אסתר ואסרתינהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני עייליה איהו לבי בני ואסחיה ואזל ואייתי זוגא מביתיה וקא שקיל למזייא בתר דקא שקיל ליה אינגיד ואיתנח אמר ליה אמאי קא מתנחת אמר ליה גברא דחשיב ליה מלכא מכולהו רברבנוהו השתא שוייה בלאני וספר אמר ליה רשע לאו ספר בכפר קרצום היית תנא המן ספר של כפר קרצום הוה כ״ב שנה. בתר דאשקיל ליה למזייא אלבשיה אמר ליה סליק רכיב אמר ליה לא יכילנא דכחיש חילאי מתעניתא. נחין ליה ורכיב. ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דמתא חזיתיה ברתיה דהות קיימת באיגרא סברא האי דרכיב אבוה הוא והאי דמסני גמיה מרדכי שקלה עציצא דבית הכסא ושדיא ליה ארישיה דאבוה דלי עיניה וחזייא כיון דחזאי דאבוהא הוי נפסלה מאיגרא ומתה. והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך אמר רב ששת ששב לשקו ולתעניתו והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש אבל על בתו וחפוי ראש מדבר שאירעו:

מד ויספר המן לזרש אשתו גו׳ מאי שנא התם דקרי להו אוהביו ומאי שנא הכא דקרי להו חכמיו אמר רבי יוחנן מלמד שכל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם. אם מזרע היהודים מרדכי גומר. א״ל אם משאר שבטי ישראל קא אתי יכלת ליה ואם משבט יהודה מנשה ואפרים ובנימין קא אתי לא יכלת ליה יהודה דכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך שבט אפרים ובנימין ומנשה דכתיב (תהלים פ) לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו. כי נפול תפול לפניו דרש רבי יהודה ברבי אלעאי שתי נפילות אלו מלמד שאמרו לו אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים כשהן יורדין יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין [עד לכוכבים]. עודם מדברים עמו וסריסי המלך וגומר מלמד שהביאוהו בבהלה. כי אין הצר שוה בנזק המלך אמרה ליה צר זה אינו שוה בנזק מלך איקני בושתי וקטלה ואיקני בדידי ובעי למקטלי. והמלך קם בחמתו וגומר. והמלך שב מגנת הביתן מקיש שיבה לקימה מה קימה בחמה אף שיבה בחמה דאזל ואשכח מלאכי השרת דאיזדמו ליה לגברי דקיימי ועקרי אילני דבוסתנא ושדו אמר להו מאי עבידתייכו אמרו ליה דפקדינן המן אתא לביתיה והמן נופל על המטה נפל מיבעיה ליה אמר רבי אלעזר שבא מלאך והפילו עליה אמר וי מדברא וי ממתא. ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים וגומר אמר רבי חמא בר חנינא אף חרבונה הרשע באותה עצה היה כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח והיינו דכתיב (איוב כז) וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח. וחמת המלך שככה שתי שכיכות הללו למה אחד של מלכו של עולם ואחד של אחשורוש איכא דאמרי אחד של אסתר ואחד של ושתי:

מה (בראשית מה) לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן וגו׳ וחמש חליפות שמלות אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו. (ע״ב) דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר נוריא אמר רב בשביל משקל ב׳ סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים אמר רבי בנימין בר יפת רמז לו שעתיד לצאת ממנו בן שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות ומנו מרדכי דכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך וגומר (שם) ויפול על צוארי בנימין אחיו וגומר כמה צוארי הוו ליה לבנימין. אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר ממד שבכה יוסף על מקדש ראשון ועל מקדש שני שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב ובנימין בכה על צואריו בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב (שם) והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר אמר להם כשם שאין בלבי כלום על בנימין אחי שלא היה במכירתי כך אין בלבי עליכם שהייתם במכירתי (בראשית מה) כי פי המדבר אליכם אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר כפי כך לבי (שם) ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים מטוב מצרים אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו:

מו (שם נ) וילכו גם אחיו ויפלו לפניו אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר היינו דאמרי אינשי תעלא בעידניה סגיד ליה תעלא מאי בצירותיה מאחוה אלא אי איתמר הכי איתמר (שם מז) וישתחו ישראל על ראש המטה אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר היינו דאמרי אינשי תעלא בעידניה מגיד ליה. (שם נ) וינחם אותם וידבר על לבם אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר שאמר להם דברים המתקבלים על הלב ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד היאך הר אחד יכול לכבות עשרה נרות:

מז ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר אמר רבי אלעזר אמר רבי יהודה אורה זו תורה וכן הוא אומר (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור. שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר (דברים טז) ושמחת בחגך. וששון (אמר רבי אלעזר) זו מילה וכן הוא אומר (תהלים קיט) שש אנכי על אמרתך. ויקר אלו תפילין וכה״א (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר׳ אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש:

מח ואת פרשנדתא ואת דלפון גומר עשרת בני המן אמר רבי חייא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת בעי למימרינהו בנשימה אחת מאי טעמא דכולהו בהדי הדדי נפקי נשמתייהו אמר רבי יוחנן וא״ו דויזתא צריך לממתח׳ בזקיפא כמורדי׳ דלברות מאי טעמא כולהו בחדא זקיפא אזדקיפו:

מט דברי שלום ואמת אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה. ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה מאמר אסתר אין דברי הצומות וזעקתם לא אמר רבי יוחנן הכי קאמר דברי הצומות וזעקתם ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש גומר ורצוי לרוב אחיו תנא רב יוסף לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. אמר רב יוסף גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות דאלו מעיקרא ק אחשיב למרדכי בתר ד׳ ולבסוף בתר ה׳ מעיקרא כתב (עזרא ב) אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב (נחמיה ז) הבאים על זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן:

נ כו: דף ז ע״א ומתנות לאביונים. תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו ב׳ מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים ב׳ מתנות לב׳ בני אדם. ר׳ יהודה הנשיא שלח ליה לר׳ אושעיא אטמא דעגלא תילתא (ותלתא גרבי) [וגרבא] דחמרא שלח ליה [שם ע״ב] קיימת בנו רבינו ומשלוחי מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. רבה שדר ליה למרי בר מר בידא דאביי מליא טסקא דקישבי ומלי (צנא) [כסא] דקמחא דאבישונא. אמר ליה אביי השתא אמר מרי בר מר אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא (טסקא) [כסא] דפלפלי אריכתא אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרית ליה חוליא יאיהו שדר לי חורפא. אמר אביי כי נפקי מבי מר הואי שבענא וכי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדרה ואכלי בהון שיתין פלוני וצעא דבישולא בתראה קרו ליה צלי קדרה בעאי למכסייה לצעא בתראה אמר אביי היינו דאמרי אינשי כפין עניא ולא ידע (אי כפין אי לא כפין) אי נמי רווחא לבסומי שכיחא אביי בר אבין רב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי. אמר רבא מיחייב איניש לבסומי (נפשיה) בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן רבי ור׳ זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי בתר דאיבסום קם רבה ושחטיה לר׳ זירא למחר (כי פכח מיניה חמרא) בעא רחמי עליה ואחייה לשנה (אחרת) א״ל לייתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי א״ל לאו כל שעתא ושעתא מיתרחיש ניסא. רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכליה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. אמר ליה אמר רבא הכי אמר ליה אין תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנה בכיסיה:

נא (ע״ב) אמר רב ואי תימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שהיה ברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש (עליהם דאמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן) [דאמר מר] [דף יז ע״א] למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב דכתיב (בראשית כח) ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים כמה קשיש ישמעאל מיצחק י״ד שנים דכתיב (שם טז) ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברהם וכתיב (שם כא) ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו וכתיב (שם כה) ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם. בר כמה הוה [ליה] לישמעאל כשנולד יעקב בר ע״ד כמה פיישן משניה ס״ג. ותניא בבן ס״ג שנים היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו ובאותו פרק מת ישמעאל דכתיב (שם כח) וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב וישמע יעקב אל אביו וגו׳ וירא עשו כי רעות בנות כנען וגו׳ וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות ממשמע שנאמר מחלת בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות (אלא) מלמד שקדשה ישמעאל אביה ומת והשיאה נביות אחיה וי״ד דהוה בבית לבן עד דאתיליד יוסף הא ע״ז וכתיב (בראשית מ״א:מ״ו) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים הא ק״ז וז׳ דשבעא וב׳ דכפנא הא קט״ז וכתיב (שם מז) ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה והא קט״ז הויין אלא ש״מ י״ד שנין דהוה בבית עבר לא חשיב להו. (תנ״ה) [דתניא] יעקב אבינו היה מוטמן בבית עבר ומשמש י״ד שנה ולאחר ירידתו של יעקב לארם נהרים ב׳ שנים מת עבר יצא משם ובא לו לארם נהרים נמצא כשעמד על הבאר בן ע״ז שנים ומנא לן דלא איענש יעקב אבינו דתניא [נמצא] יוסף שפירש מאביו שלא ראהו כ״ב שנה כשם שפירש יעקב מאביו כ״ב שנה. דיעקב תלתין ושתא הויין אלא (ש״מ) י״ד דבית עבר לא חשיב להו סוף סוף דבית לבן כ׳ הויין אלא משום דאישתהי ב׳ שנים באורחא דתניא יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה

שם י״ח חדש שנאמ׳ (שם לג) ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית (בימי החורף) ולמקנהו עשה סוכות (קיץ) ובבית אל עשה ו׳ חדשים והקריב זבחים לאלהו אביו יצחק׃תור

פרק ב

א מגילה פרק ב - כח מִשְׁנָה. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ לֹא יָצָא וכו׳. גְּמָרָא. תָּנָא: וְכֵן בְּהַלֵּל, וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה. הַלֵּל מְנָא לָן? רַבָּה אָמַר: דִּכְתִיב: ״מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ״. רַב יוֹסֵף אָמַר: ״זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה׳״. רַב אוֹשַׁעְיָא אָמַר: ״יְהִי שֵׁם ה׳ מְבֹרָךְ״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְאִיתֵּימָא רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר מֵהָכָא: ״מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם״. קְרִיאַת שְׁמַע דְּתַנְיָא: קְרִיאַת שְׁמַע כִּכְתָבָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּכָל לָשׁוֹן. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? אָמַר קְרָא: ׳וְהָיוּ׳, בַּהֲוָיָתָן יְהוּ. וְרַבָּנָן, מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: ׳שְׁמַע׳, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. וְרַבִּי נַמִּי, הָא כְּתִיב: ׳שְׁמַע׳? ׳הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ, הַשְׁמַע לְאָזְנֶיךָ מַה שֶּׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וְרַבָּנָן סָבְרֵי כְּמַאן דְּאָמַר: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, יָצָא. וְרַבָּנָן נַמִּי, הָכְתִיב: ׳וְהָיוּ׳? ׳הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ, שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרֵעַ. וְרַבִּי, ״שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרֵעַ מִנָּא לֵיהּ? מִ׳דְּבָרִים׳ ׳הַדְּבָרִים׳. וְרַבָּנָן, ׳דְּבָרִים׳ ׳הַדְּבָרִים׳ לָא מַשְׁמַע לְהוּ. לֵימָא קָסָבַר רַבִּי: כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, בְּכָל לָשׁוֹן נֶאֱמְרָה, דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ, בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, לָמָּה לִי לְמִכְתָּב: ׳וְהָיוּ׳? אִיצְטְרִיךְ, סַלְקָא דַּעְתָּךְ ׳שְׁמַע׳, כְּרַבָּנָן, כָּתַב רַחֲמָנָא: ׳וְהָיוּ׳. לֵימָא קָסָבְרֵי רַבָּנָן: כָּל הַתּוֹרָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה? דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ, בְּכָל לָשׁוֹן נֶאֱמְרָה, לָמָּה לִי לְמִכְתָּב ׳שְׁמַע׳? אִיצְטְרִיךְ, סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, ׳וְהָיוּ׳ כְּרַבִּי, כָּתַב רַחֲמָנָא: ׳שְׁמַע׳.

ב תְּפִלָּה, מְנָלָן? דְּתַנְיָא: שִׁמְעוֹן הַפַּקּוּלִי הִסְדִּיר שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל עַל הַסֵּדֶר בְּיַבְנֶה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מֵאָה וְעֶשְׂרִים זְקֵנִים, וּמֵהֶם כַּמָּה נְבִיאִים, תִּקְנוּ שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת עַל הַסֵּדֶר. תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳אֲבוֹת׳? שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים״. וּמִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳גְּבוּרוֹת׳? שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָבוּ לַה׳ כָּבוֹד וָעֹז״. וּמִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳קְדֻשּׁוֹת׳? שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָבוּ לַה׳ כְּבוֹד שְׁמוֹ, הִשְׁתַּחֲווּ לַה׳ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ׳. וּמָה רָאוּ לוֹמַר ׳בִּינָה׳ אַחַר ׳קְדֻשָּׁה׳? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ״, וְסָמִיךְ לֵיהּ: ״וְיָדְעוּ תֹעֵי רוּחַ בִּינָה״. וּמָה רָאוּ לוֹמַר ׳תְּשׁוּבָה׳ אַחַר ׳בִּינָה׳? דִּכְתִיב: ״וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְרָפָא לוֹ״. אִי הָכִי, לֵימָא ׳רְפוּאָה׳ בָּתַר ׳תְּשׁוּבָה׳! לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: ״וְיָשַׁב אֶל ה׳ וִירַחֲמֵהוּ, וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ״. וּמַאי חָזֵית דְּסָמַכְתְּ אָהָא? סְמוֹךְ אָהָא! כְּתִיב קְרָא אַחֲרִינָא: ״הַסֹּלֵחַ לְכָל עֲוֹנֵכִי, הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלוּאָיְכִי, הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיֶּיכִי״. לְמֵימְרָא דְּ׳גְּאֻלָּה׳ וּ׳רְפוּאָה׳ בָּתַר ׳סְלִיחָה׳ הִיא? וְהָכְתִיב: ״וָשָׁב וְרָפָא לוֹ״. הַהוּא, לָאו רְפוּאָה דְּתַחֲלוּאִים הִיא, אֶלָּא רְפוּאָה דִּסְלִיחָה הִיא. וּמָה רָאוּ לוֹמַר ׳גְּאֻלָּה׳ בַּשְּׁבִיעִית? אָמַר רָבָא: מִתּוֹךְ שֶׁעַתִּידִין לִגָּאֵל בַּשְּׁבִיעִית, לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ בַּשְּׁבִיעִית. וְהָאָמַר מַר: בַּשִּׁשִּׁית קוֹלוֹת, בַּשְּׁבִיעִית מִלְחָמוֹת, בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בֶּן־דָּוִד בָּא? מִלְחָמָה נַמִּי, אַתְחַלְתָּא דִּגְאֻלָּה הִיא. וּמָה רָאוּ לוֹמַר ׳רְפוּאָה׳ בַּשְּׁמִינִית? אָמַר רַבִּי אַחָא: מִתּוֹךְ שֶׁנִּתְנָה מִלָּה בַּשְּׁמִינִית, שֶׁצְּרִיכָה רְפוּאָה, לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ בַּשְּׁמִינִית.

ג וּמָה רָאוּ לוֹמַר בִּרְכַּת ׳הַשָּׁנִים׳ בַּתְּשִׁיעִית? אָמַר רַבִּי אַלְכְּסַנְדְּרִי: כְּנֶגֶד מַפְקִיעֵי שְׁעָרִים, דִּכְתִיב: ״שִׁבַּר זְרוֹעַ רָשָׁע״ וגו׳, וְדָוִד כִּי אָמָרָהּ, בַּתְּשִׁיעִית אָמָרָהּ! וּמָה רָאוּ לוֹמַר ׳קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת׳ לְאַחַר בִּרְכַּת ׳הַשָּׁנִים׳? דִּכְתִיב: ״וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל, עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ, וּפִרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבֹא״. וְכֵינָן שֶׁנִּתְקַבְּצוּ גָּלֻיּוֹת, נַעֲשֶׂה דִּין בָּרָשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ, וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ״. וּכְתִיב: ״וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה״. וְכֵינָן שֶׁנַּעֲשָׂה דִּין מִן הָרָשָׁעִים, כָּלוּ ׳הַמִּינִין׳, וְכוֹלֵל זֵדִים עִם הַמִּינִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְשֶׁבֶר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְגוֹ׳, יִכְלוּ״. וְכֵינָן שֶׁכָּלוּ הַמִּינִין, מִתְרוֹמְמָת קֶרֶן צַדִּיקִים, דִּכְתִיב: ״וְכָל קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ, תְּרוֹמַמְנָה קַרְנוֹת צַדִּיק״. וְכוֹלֵל גֵּרֵי הַצֶּדֶק עִם הַצַּדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם, וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן״, וְסָמִיךְ לֵיהּ: ״וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר״. וְהֵיכָן מִתְרוֹמְמָת קַרְנָם? בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם, יִשְׁלָיוּ אֹהֲבָיִךְ״. וְכֵינָן שֶׁנִּבְנֵית יְרוּשָׁלַיִם, בָּא דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַחַר יָשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְּשׁוּ אֶת ה׳ אֱלֹהֵיהֶם, וְאֶת דָּוִיד מַלְכָּם״. וְכֵינָן שֶׁבָּא דָּוִד, בָּאתָ ׳תְּפִלָּה׳, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי, וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי״. וְכֵינָן שֶׁבָּאתָ תְּפִלָּה, בָּאתָ ׳עֲבוֹדָה׳, שֶׁנֶּאֱמַר: ״עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי״. וְכֵינָן שֶׁבָּאתָ ׳עֲבוֹדָה׳, בָּאתָ ׳הוֹדָאָה׳, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי״. וּמָה רָאוּ לוֹמַר ׳בִּרְכַּת כֹּהֲנִים׳ אַחַר ׳הוֹדָאָה׳? דִּכְתִיב: ״וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים״. אֵימָא, קֻדָּם עֲבוֹדָה? לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: ״וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת״ וגו׳. מִי כְּתִיב: ׳לַעֲשׂת׳? ׳מֵעֲשֹׂת׳ כְּתִיב! וְאֵימָא, אַחַר הָעֲבוֹדָה? לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: ״זֹבֵחַ תּוֹדָה״. מַאי חָזֵית דְּסָמַכְתְּ אָהָא? סְמוֹךְ אָהָא! מִסְתַּבְּרָא, עֲבוֹדָה וְהוֹדָאָה חֲדָא מִלְּתָא הִיא. וּמָה רָאוּ לוֹמַר ״שִׂים שָׁלוֹם׳ אַחַר ׳בִּרְכַּת כֹּהֲנִים׳? דִּכְתִיב: ״וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם״. בְּרָכָה דְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, ׳שָׁלוֹם׳, שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם״.

ד וְכִי מֵאַחַר דְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים זְקֵנִים, וּמֵהֶם כַּמָּה נְבִיאִים, תִּקְנוּ תְּפִלָּה עַל הַסֵּדֶר, שִׁמְעוֹן הַפַּקּוּלִי מַאי הִסְדִּיר? שְׁכָחוּם וְחָזַר וְסִדְּרָם. מִכָּאן וָאֵילָךְ, אָסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב: ״מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה׳, יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ״, לְמִי נָאֶה לְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה׳? לְמִי שֶׁיָּכוֹל

לְהַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִדַּאי, נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַיְסַפֵּר לוֹ כִּי אֲדַבֵּר?! אִם אָמַר אִישׁ כִּי יְבֻלָּע״? דָּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר גִּבּוֹרַיָּא, וְאַמְרֵי לָהּ, אִישׁ כְּפַר גִּבּוֹר חַיִל: מַאי דִּכְתִיב: ״לְךָ דֳמִיָּה תְּהִלָּה״? סָמָּא דְּכוּלָּא, מַשְׁתּוֹקָא! כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: אַמְרֵי בְּמַעֲרָבָא: ״מִלָּה בְּסֶלַע, מַשְׁתּוֹקָא בִּתְרִין״. אָמַר רַבִּי אַחָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִנַּיִן שֶׁקָּרָאוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב ׳אֵ־ל׳? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּצֶּב שָׁם מִזְבֵּחַ, וַיִּקְרָא לוֹ: אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל״. דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ, לְמִזְבֵּחַ קָרֵי לֵיהּ יַעֲקֹב ׳אֵל׳, ״וַיִּקְרָא לוֹ יַעֲקֹב״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא וַיִּקְרָא לוֹ לְיַעֲקֹב: ׳אֵ־ל׳, וּמִי קָרְאוֹ ׳אֵ־ל׳? אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל! מֵהֵיכָן קוֹרֵא אָדָם אֶת הַמִּגְלָה? וְכוּ׳. תָּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי אוֹמֵר: מִ״בַּלַּיְלָה הַהוּא״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכֻלָּן, מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: ״וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמָרְדֳּכַי הַיְהוּדִי אֶת כָּל תֹּקֶף״. מַאן דְּאָמַר: ׳כֻּלָּה׳, תָּקְפּוֹ שֶׁל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ. וּמַאן דְּאָמַר: מֵ׳אִישׁ יְהוּדִי׳, תָּקְפּוֹ שֶׁל מָרְדֳּכַי. וּמַאן דְּאָמַר: מֵ׳אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׳, תָּקְפּוֹ שֶׁל הָמָן. וּמַאן דְּאָמַר: מִ׳בַּלַּיְלָה הַהוּא׳, תָּקְפּוֹ שֶׁל נֵס. רַב הוּנָא אָמַר מֵהָכָא: ״וּמָה רָאוּ עַל כָּכָה, וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם״. מַאן דְּאָמַר: ׳כֻּלָּה׳, ׳מָה רָאָה׳ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֵּלִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ? ׳עַל כָּכָה׳, מִשּׁוּם דְּחָשִׁיב שִׁבְעִים שְׁנִין וְלָא אִיפְּרוֹק. ״וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם״, דְּקָטַל וַשְׁתִּי. וּלְמַאן דְּאָמַר מֵ׳אִישׁ יְהוּדִי׳, ׳מָה רָאָה׳ מָרְדֳּכַי דְּאִיקְּנִי בְּהָמָן? ׳עַל כָּכָה׳, דְּשַׁוֵּי נַפְשֵׁיהּ עֲבוֹדָה זָרָה. ׳וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם׳, דְּאִתְרְחִישׁ נִיסָּא. וּמַאן דְּאָמַר: מֵ׳אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׳, ׳מָה רָאָה׳ הָמָן שֶׁנִּתְקַנֵּא בְּכָל הַיְּהוּדִים. ׳עַל כָּכָה׳, מִשּׁוּם דְּמָרְדֳּכַי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה. ׳וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם׳, ׳וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ׳. וּמַאן דְּאָמַר: מִ׳בַּלַּיְלָה הַהוּא׳, ׳מָה רָאָה׳ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת? ׳עַל כָּכָה׳, דְּזַמִּינְתֵּיהּ אֶסְתֵּר לְהָמָן בַּהֲדֵיהּ. ׳וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם׳, דְּאִתְרְחִישׁ נִיסָּא. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִלְמָלֵי נִשְׁתַּיֵּר בַּמְּעָרָה שֶׁעָבַר בָּהּ מֹשֶׁה וְאֵלִיָּהוּ, כְּמִלֹּא נֶקֶב מַחַט סְדָקִית, לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לַעֲמֹד מִפְּנֵי הָאוֹרָה. דִּכְתִיב: ״כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי״. וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: ״וַעֲלֵיהֶם כְּכָל הַדְּבָרִים״, מִלַּמֵּד, שֶׁהֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, דִּקְדּוּקֵי תּוֹרָה, וְדִקְדּוּקֵי סוֹפְרִים, וּמַה שֶּׁסּוֹפְרִים עֲתִידִים לְחַדֵּשׁ. וּמַאי נִיהוּ? מִקְרָא מְגִלָּה.

פרק ג

א מגילה פרק ג - כט מִשְׁנָה. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב, יָצָא. גְּמָרָא. תָּנָא: מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּתּוֹרָה. מְנָא הַנֵּי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: דְּאָמַר קְרָא: ״וְאַתָּה, פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי״, וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אִלְמָלֹא מִקְרָא כָּתוּב, אִי־אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ, כְּבָיכוֹל, שֶׁאָפְלוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּעֲמִידָה.וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: מִנַּיִן לָרַב שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְיִשְׁנָה לְתַלְמִידָיו עַל גַּבֵּי קַרְקַע? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי״. תָּנוּ רַבָּנָן: מִימוֹת מֹשֶׁה עַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל, הָיוּ לְמֵדִין תּוֹרָה מְעֻמָּד. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, יָרַד חֹלִי לָעוֹלָם, וְהָיוּ לְמֵדִין תּוֹרָה מְיֻשָּׁב. וְהֵינוּ דְּתָנָן: מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד תּוֹרָה. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: ״וְאַשֵּׁב בָּהָר״ וּכְתִיב: ״וְאָנֹכִי עֲמַדְתִּי בָהָר״. אָמַר רַב: עוֹמֵד וְלוֹמֵד, יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב אֶלָּא שׁוֹחֶה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵין ׳יְשִׁיבָה׳ אֶלָּא לְשׁוֹן עֲכָבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים״. רָבָא אָמַר: רְכוּת, מְעֻמָּד, קְשׁוּת, מְיֻשָּׁב.

ב פִּסְקָא. בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִשִּׁי וּבְמִנְחָה בְּשַׁבָּת קוֹרִין שְׁלֹשָׁה. כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַב אַסִי: כְּנֶגֶד תּוֹרָה, נְבִיאִים וּכְתוּבִים. רָבָא אָמַר: כְּנֶגֶד כֹּהֲנִים, לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים. אֶלָּא הָא דְּתָנֵי רַב שִׁימִי: אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרָה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, ׳וַיְדַבֵּר׳ עוֹלֶה מִן הַמִּנְיָן. הַנֵּי עֲשָׂרָה כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה בַּטְלָנִין שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת. רַב יוֹסֵף אָמַר: כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. רַבִּי לֵוִי אָמַר: כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה הִלּוּלִין שֶׁאָמַר דָּוִד בְּסֵפֶר תְּהִלִּים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהֵי נִינְהוּ? ׳וַיֹּאמֶר׳ דִּבְרֵאשִׁית. הַנֵּי, תִּשְׁעָה הֲווּ? ׳בְּרֵאשִׁית׳ נַמִּי, מַאֲמָר הוּא, דִּכְתִיב: ״בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם״. אָמַר רָבָא: רִאשׁוֹן שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּח. שֵׁנִי שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּח. שְׁלִישִׁי שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּח. רִאשׁוֹן שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּח, דִּתְנַן: בְּשָׁלֹשׁ קְפוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ סְאִין, שֶׁבָּהֶן תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה, וְהָיָה כָּתוּב עֲלֵיהֶן: א׳ ב׳ ג׳, לְיַדֵּע אֵיזוֹ מֵהֶן נִתְרְמָה רִאשׁוֹן, לְהַקְרִיב מִמֶּנָּה רִאשׁוֹן, שֶׁמִּצְוָה בָּרִאשׁוֹן. אֶמְצָעִי שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּח, דְּתַנְיָא: ״אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ״, מִלְּמֵד, שֶׁמְּצַדֵּד פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי נֵר מַעֲרָבִי, וְנֵר מַעֲרָבִי כְּלַפֵּי שְׁכִינָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִכָּאן, שֶׁאֶמְצָעִי מְשֻׁבָּח. וְאַחֲרוֹן שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּח, מִשּׁוּם: ״מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין״. רַב פָּפָּא אִיקְּלַע לְבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּאַבֵּי גּוּבַר, וְקָרָא רִאשׁוֹן אַרְבָּעָה, וְשִׁבְּחֵיהּ רַב פָּפָּא.

ג אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין אָדָם חָשׁוּב רַשַּׁאי לִפֹּל עַל פָּנָיו, אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲנָה כִּיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל יְהוֹשֻׁעַ: קֻם לָךְ״ וְגוֹ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: ׳קוּמָה׳, עַל אַפַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַתִּקֹּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אָרְץ״. ׳כְּרִיעָה׳, עַל בִּרְכַּיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״מִכְרַע עַל בִּרְכָּיו״. ׳הִשְׁתַּחֲוָאָה׳, זוֹ פִּשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה?״!

ד פִּסְקָא. בְּשֵׁנִי וַחֲמִשִּׁי בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וְכוּ׳. בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבְחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אַרְבָּעָה וְכוּ׳. בְּיוֹם טוֹב חֲמִשָּׁה, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שִׁשָּׁה, בְּשַׁבָּת שְׁבֻעָה וְכוּ׳. הַנֵּי שְׁלֹשָׁה חֲמִשָּׁה שִׁבְעָה, כְּנֶגֶד מִי? פְּלִיגֵי בָּהּ רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי וְחַד דְּעִמֵּיהּ וּמַנּוּ? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, וְאָמְרֵי לָהּ: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי וְחַד דְּעִמֵּיהּ וּמַנּוּ? רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי. חַד אָמַר: כְּנֶגֶד בִּרְכַּת כֹּהֲנִים. וְחַד אָמַר: כְּנֶגֶד ׳שְׁלֹשָׁה שׁוֹמְרֵי הַסַּף׳, ׳חֲמִשָּׁה מֵרוֹאֵי

פְּנֵי הַמֶּלֶךְ׳, ׳וְשִׁבְעָה רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ׳. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: שִׁלְשָׁה, חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעָה. שִׁלְשָׁה שׁוֹמְרֵי הַסַּף. חֲמִשָּׁה מֵרוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ. שִׁבְעָה רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ אַבַּיֵי: עַד הָאִידְּנָא, מַאי טַעְמָא לֹא פָּרִישׁ לָן מַר? אָמַר לוֹ: לָא הֲוָה יָדַעְנָא דִּצְרִיכִיתּוּ מִינָּאי מִלְּתָא וְלָא אַמְרִי לְכוּ! אָמַר לוֹ יַעֲקֹב מִינָּאָה לְרַב יְהוּדָה: הַנֵּי שִׁשָּׁה דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּנֶגֶד מִי? אָמַר לוֹ: כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה שֶׁעָמְדוּ מִימִינוֹ שֶׁל עֶזְרָא וְשִׁשָּׁה מִשְּׂמֹאלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר, וַיַּעֲמֹד אֶצְלוֹ: מַתִּתְיָה וְשֶׁמַע וַעֲנָיָה וְאוּרִיָּה וְחִלְקִיָּה וּמַעֲשֵׂיָה עַל יְמִינוֹ. וּמִשְּׂמֹאלוֹ: פְּדָיָה וּמִישָׁאֵל וּמַלְכִּיָּה וְחָשֻׁם וְחַשְׁבַּדָּנָה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם׳. הַנֵּי, שִׁבְעָה הֲווּ? הַיְנוּ ׳זְכַרְיָה׳ הַיְנוּ ׳מְשֻׁלָּם׳! וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ ׳מְשֻׁלָּם׳? דְּמֻשְׁלָם בְּעוֹבָדֵיהּ.

ה ל מִשְׁנָה. סוּמָא פּוֹרֵס עַל שְׁמַע, וּמְתַרְגֵּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה מְאוֹרוֹת מִיָּמָיו, לֹא יִפְרֹס עַל שְׁמַע.

ו גְּמָרָא. תַּנְיָא: אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא הַרְבֵּה צָפוּ לְדָרֹשׁ בַּמֶּרְכָּבָה וְלֹא רָאוּ אוֹתָהּ מִימֵיהֶם? וְרַבִּי יְהוּדָה? הָתָם, בַּאֲבַנְתָּא דְּלִיבָּא תַּלְיָא מִלְּתָא, וְהָא קָא מִיכַוֵּין וְיָדַע. הָכָא, מִשּׁוּם חֲנָאָה הוּא, וְהָא, לֵית לֵיהּ חֲנָאָה. וְרָבָנָן? אִית לֵיהּ חֲנָאָה! כִּדְרַבִּי יוֹסֵי, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל מִקְרָא זֶה: ״וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם, כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה״, וְכִי מַאי אִכְפַּת לֵיהּ לָעִוֵּר בֵּין אֲפֵלָה לְאוֹרָה? עַד שֶׁבָּא מַעֲשֶׂה לְיָדִי. פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וְרָאִיתִי סוּמָא שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וַאֲבוּקָה בְּיָדוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי, אֲבוּקָה זוֹ לָמָּה לְךָ? אָמַר לִי: כָּל זְמַן שֶׁאֲבוּקָה בְּיָדִי, בְּנֵי אָדָם רוֹאִים אוֹתִי, וּמַצִּילִין אוֹתִי מִן הַפְּחָתִים, וּמִן הַקּוֹצִים, וּמִן הַבַּרְקָנִים.

ז אָמַר רַב אַסִי: חֵיפָּנִי וּבִישָׁנִי לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: אֵין מוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּבָה, לֹא אַנְשֵׁי בֵּית שַׁאן וְלֹא אַנְשֵׁי בֵּית חֵיפָה וְלֹא אַנְשֵׁי טִבְעוֹנִין, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹרִין לְ׳אַלְפִּין׳ ׳עַיְינִין׳, וּלְ׳עַיְינִין׳ ׳אַלְפִּין׳.

ח מִשְׁנָה. הָאוֹמֵר: ״יְבָרְכוּךָ וְכוּ׳, עַל קֶן צִפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ״ וְכוּ׳, מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ.

ט גְּמָרָא. מַאי טַעְמָא? פְּלִיגֵי בָּהּ תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי בְּמַעֲרָבָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִּין, וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא; חַד אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁמַּטִּיל קִנְאָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְחַד אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים, וְאֵינָן אֶלָּא גְּזֵרוֹת.

י הָאוֹמֵר: ״וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר״ וְכוּ׳. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּיִשְׂרָאֵל הַבָּא עַל הַפּוּתִית, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן לַעֲבוֹדָה זָרָה, הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

יא תָּנוּ רַבָּנָן: יֵשׁ נְקָרָאִים וְלֹא מִתַּרְגְּמִין. יֵשׁ לֹא נְקָרָאִין וְלֹא מִתַּרְגְּמִין. ׳מַעֲשֵׂה־בְּרֵאשִׁית׳ נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא אַתּוּ לְשִׁיּוּלֵי, מַה לְמַעְלָה? וּמַה לְמַטָּה? מַה לְקָדִים? וּמַה לְאָחוֹר? קָא מַשְׁמַע לָן. מַעֲשֵׂה לוֹט וּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, נֵיחוֹשׁ לִכְבוֹדוֹ דְּאַבְרָהָם? קָמַשְׁמַע לָן. מַעֲשֵׂה תָּמָר וְיהוּדָה נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, לֵיחוֹשׁ לִכְבוֹדוֹ דְּיהוּדָה? קָמַשְׁמַע לָן, שֶׁבַח הוּא לוֹ, דְּאוֹדֵי. מַעֲשֵׂה הָעֶגֶל הָרִאשׁוֹן נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, לֵיחוֹשׁ לִכְבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל? קָא מַשְׁמַע לָן, כָּל־שֶׁכֵּן דִּנְיָחָא לְהוּ, דְּהַוְיָא לְהוּ כַּפָּרָה. קְלָלוֹת וּבְרָכוֹת נִקְרָאִין וּמִתַּרְגְּמִין, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, נֵיחוֹשׁ דִּילְמָא כַּיְּנָא דַּעְתַּיְיהוּ דְּצִבּוּרָא, קָא מַשְׁמַע לָן. אַזְהָרוֹת וַעֲנָשִׁים נִקְרָאִין וּמִתַּרְגְּמִין, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, נֵיחוֹשׁ דִּילְמָא אַתּוּ לְמֶעְבַּד מִינְּאָה? קָא מַשְׁמַע לָן. מַעֲשֵׂה אַמְנוֹן וְתָמָר נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, מַעֲשֵׂה אַבְשָׁלוֹם נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, לֵיחוֹשׁ לְיִקְרֵיהּ דְּדָוִד, קָא מַשְׁמַע לָן.

יב מַעֲשֵׂה פִּילֶגֶשׁ בַּגִּבְעָה נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא לֵיחוֹשׁ לִכְבוֹדוֹ דְּבִנְיָמִין, קָא מַשְׁמַע לָן. ״הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַיִם אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ״, נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם, פְּשִׁיטָא! לַאֲפוּקֵי מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּתַנְיָא: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה קוֹרֵא לְמַעְלָה מֵרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: ״הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַיִם אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ״, אָמַר לוֹ: עַד שֶׁאַתָּה בוֹדֵק בְּתוֹעֲבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, צֵא בְּדֹק בְּתוֹעֲבוֹת אִמֶּךָ. בָּדְקוּ אַחֲרָיו, וּמָצְאוּ בּוֹ שֶׁמֶץ פְּסוּל. וְאִלּוּ נִקְרָאִים וְלֹא מִתַּרְגְּמִין: מַעֲשֵׂה רְאוּבֵן נִקְרָא וְלֹא מִתַּרְגֵּם. מַעֲשֶׂה בְּרִבְקִי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָלַךְ לְכָבוּל, וְהָיָה קוֹרֵא חֵזֶן הַכְּנֶסֶת: ״וַיְהִי בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳, וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר״, אָמַר לוֹ לַמְּתֻרְגְּמָן: אַל תְּתַרְגֵּם אֶלָּא אַחֲרוֹן, וְשִׁבְחוּהוּ חֲכָמִים. מַעֲשֵׂה הָעֶגֶל הַשֵּׁנִי נִקְרָא וְלֹא מִתַּרְגֵּם. וְאֵיזֶהוּ מַעֲשֵׂה הָעֶגֶל הַשֵּׁנִי? מִן: ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה״, עַד ״וַיֵּרָא מֹשֶׁה״. ״בִּרְכַּת כֹּהֲנִים״ נִקְרָא וְלֹא מִתַּרְגֵּם, מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דִּכְתִיב: ׳יְשָׂא׳. מַעֲשֵׂה דָּוִד וַאֲמְנוֹן לֹא נִקְרִין וְלֹא מִתַּרְגְּמִין. וְהָאֲמַרְתְּ: מַעֲשֵׂה אַמְנוֹן וְתָמָר נִקְרָא וּמִתַּרְגֵּם? לָא קַשְׁיָא, הָא דִּכְתִיב: ״אַמְנוֹן בֶּן דָּוִד״, הָא דִּכְתִיב: ״אַמְנוֹן״ סְתָמָא.

יג לֹא תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְשׁוּבָתוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ תְּשׁוּבָה שֶׁהֵשִׁיבוּ אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה פָּקְרוּ הַמִּינִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַאֲשֶׁלְּכֵהוּ בָאֵשׁ, וַיֵּצֵא הָעֶגֶל הַזֶּה״. תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל הַמִּקְרָאוֹת הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה לִגְנַאי, קוֹרִין אוֹתָן לְשֶׁבַח, כְּגוֹן: ׳יִשְׁגָּלְנָה/ יִשְׁכָּבְנָה׳; ׳בַּעְפָלִים/ בַּטְּחוֹרִים׳; ׳חֲרִיוֹנִים/דְּבְיוֹנִים׳. ״לֶאֱכֹל אֶת חֹרֵיהֶם וְלִשְׁתּוֹת אֶת שִׁינֵיהֶם״, ״לֶאֱכֹל אֶת צוֹאָתָם וְלִשְׁתּוֹת אֶת רַגְלֵיהֶם״. ׳לְמַחֲרָאוֹת/ לְמוֹצָאוֹת׳. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: ׳לְמַחֲרָאוֹת׳ כִּשְׁמָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּנַאי לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אָמַר רַב נַחְמָן: כָּל לֵיצָנוּתָא אַסִירָא, בַּר מִלֵּיצָנוּתָא דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דִּשְׁרָיָא. דִּכְתִיב: ״כָּרַע בֵּל קֹרַס נְבוֹ״, וּכְתִיב: ״קֹרַסוּ כָרְעוּ יַחְדָּו, לֹא יָכְלוּ מַלֵּט מַשָּׂא״ וְגוֹ׳. רַבִּי יַנַּאי אָמַר מֵהָכָא: ״לְעֻגְלוֹת בֵּית אָוֶן, יָגוּרוּ שְׁכֵן שֹׁמְרוֹן. כִּי אָבַל עָלָיו עַמּוֹ, וּכְמָרָיו

עָלָיו יָגִילוּ, עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ״. אַל תִּקְרֵי: ׳כְּבוֹדוֹ׳ אֶלָּא ׳כָּבְדוֹ׳. אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: שָׁרֵי לֵיהּ לְבַר יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שַׁקְלֵיהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְאַנְחֵיהּ בְּשִׁי״ן תֵּי״ו שֶׁלְּךָ. אָמַר רַב אַשִׁי: הַאי מַאן דְּסַאנֵי שׁוּמְעָנֵיהּ, שָׁרֵי לֵיהּ לְבָזוּיֵיהּ בְּגִימֶ״ל וְשִׁי״ן. וְהַאי מַאן דְּשַׁפִּיר שׁוּמְעָנֵיהּ, שָׁרֵי לֵיהּ לְשַׁבּוּחֵיהּ. וּמַאן דְּשַׁבְּחֵיהּ, יְנוּחוּ לוֹ בְּרָכוֹת עַל רֹאשׁוֹ.

פרק ד

א **מגילה פרק ד** - לב כְּתִיב: ״לְבִנְיָמִן אָמַר: יְדִיד ה׳, יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו, חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם״. [בגמרא הביאו פלוגתא דתנאי, בענין אם ירושלים נתחלקה לשבטים, או לאו]. תַּנָּא אֶחָד סוֹבֵר שֶׁנִּתְחַלְּקָה לְשֵׁבֶט יְהוּדָה וּלְשֵׁבֶט בִּנְיָמִין, דְּתַנְיָא: מֶה הָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה? הַר הַבַּיִת, וְהַלְּשָׁכוֹת, וְהָעֲזָרוֹת. וּמֶה הָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין? אוּלָם, וְהֵיכָל וּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. וּרְצוּעָה הָיְתָה יוֹצֵאת מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וְהָיְתָה נִכְנֶסֶת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, וּבָהּ מִזְבֵּחַ בָּנוּי, וְהָיָה בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק מִצְטַעֵר עָלֶיהָ בְּכָל יוֹם לְבָלְעָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם״. וּלְפִיכָךְ זָכָה בִּנְיָמִין וְנַעֲשָׂה אַשְׁפִּיזְכָּאן לַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן״. וְתַנָּא אֶחָד סוֹבֵר: לֹא נִתְחַלְּקָה יְרוּשָׁלַיִם לִשְׁבָטִים, דְּתַנְיָא: אֵין מַשְׁכִּירִין בָּתִּים בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, לְפִי שֶׁאֵינָן שֶׁלָּהֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: אַף לֹא מִטּוֹת. לְפִיכָךְ, עוֹרוֹת קָדָשִׁים, בַּעֲלֵי אוּשְׁפִּיזִין, נוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ. אָמַר אַבַּיֵי: שְׁמַע מִינָּהּ, אוֹרַח אַרְעָא לְמִשְׁבַּק אִינִישׁ גּוּלְפָא וּמַשְׁכָּא בְּאוּשְׁפִּיזֵיהּ....

ב אָמַר מַר זוּטְרָא: מִטְפְּחוֹת סְפָרִים שֶׁבָּלוּ, עוֹשִׂין אוֹתָן תַּכְרִיכִין לְמֵת מִצְוָה, וְזוּ הִיא גְּנִיזָתָן. וְאָמַר רָבָא: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה, גּוֹנְזִין אוֹתוֹ אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם. וַאֲפִלּוּ שׁוֹנֶה הֲלָכוֹת. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וּבִכְלִי חֶרֶס, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּנְתַתָּם בִּכְלִי חָרֶשׂ, לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים״. ...

ג לג דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא, מַאי דִּכְתִיב: ״וַיִּשְׁלֹף אֶת בֵּית ה׳, וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ, וְאֵת כָּל בָּתֵּי יְרוּשָׁלַיִם, וְאֵת כָּל בֵּית גָּדוֹל שָׂרַף בָּאֵשׁ״. ״בֵּית ה׳״, זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. ״בֵּית הַמֶּלֶךְ״, אֵלּוּ פַּלְטֵרִין שֶׁל מֶלֶךְ. ״וְאֵת כָּל בָּתֵּי יְרוּשָׁלַיִם״, כְּמַשְׁמָעָן. ״וְאֵת כָּל בֵּית גָּדוֹל״, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד אָמַר: מָקוֹם שֶׁמְּגַדְּלִין בּוֹ תּוֹרָה, וְחַד אָמַר: מָקוֹם שֶׁמְּגַדְּלִין בּוֹ תִּפְלָה. מַאן דְּאָמַר: תּוֹרָה, דִּכְתִיב: ״יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר״. וּמַאן דְּאָמַר: מָקוֹם שֶׁמְּגַדְּלִין בּוֹ תִּפְלָה, דִּכְתִיב: ״סַפְּרָה נָּא לִי אֵת כָּל הַגְּדֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלִישָׁע״. וַאֲלִישָׁע כִּי עָבֵד, בְּרַחֲמֵי הוּא דְּעָבֵד. תִּסְתַּיֵּם דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הוּא דְּאָמַר: מָקוֹם שֶׁמְּגַדְּלִין בּוֹ תּוֹרָה, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בֵּית הַכְּנֶסֶת, מֵתֶר לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ. תִּסְתַּיֵּם !

ד אִיבָּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לִמְכֹּר סֵפֶר־תּוֹרָה יָשָׁן, לִקַּח בּוֹ חָדָשׁ? וְכוּ׳. תָּא שְׁמַע: דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אֵין מוֹכְרִין סֵפֶר־תּוֹרָה, אֶלָּא לְלִמּוֹד תּוֹרָה, וְלִשָּׂא אִשָּׁה. שְׁמַע מִינָּהּ, תּוֹרָה בְּתוֹרָה, שַׁפִּיר דָּמֵי ! דִּילְמָא, שַׁאנִי תַּלְמוּד, שֶׁהַתַּלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. אִשָּׁה נַמִּי, ״לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ״ ! אֲבָל תּוֹרָה בְּתוֹרָה, לֹא. תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יִמְכֹּר אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ. יָתֵר עַל כֵּן, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, וּמָכַר סֵפֶר תּוֹרָה, אוֹ בִּתּוֹ, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם.

ה לד שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי זַכַּאי: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מִימַי לֹא הִשְׁתַּנְתִּי מַיִם בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, וְלֹא כִּנִּיתִי שֵׁם לַחֲבֵרִי, וְלֹא בִּטַּלְתִּי קְדוּשׁ הַיּוֹם. אִמָּא זְקֵנָה הָיְתָה לִי, פַּעַם אַחַת לֹא הָיָה לִי קְדוּשׁ, מָכְרָה כְּפָה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ, וְהֵבִיאָה לִי קְדוּשׁ הַיּוֹם. תָּנָא: כְּשֶׁמֵּתָה, הִנִּיחָה לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵי יַיִן. כְּשֶׁמֵּת הוּא, הִנִּיחַ לְבָנָיו שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים גַּרְבֵי יַיִן. רַב הוּנָא חֲוָה אָסַר רֵיתָא, וְקָאֵי קַמֵּיהּ דְּרַב. אָמַר לֵיהּ: מַאי הַאי? אָמַר לֵיהּ: לָא חֲוָה לִי לְקִדּוּשָׁא, וּמִשְׁכַּנְתֵּיהּ לְהֶמְצָאֵי וְאָתֵיתִי בֵּיהּ קִדּוּשָׁא. אָמַר לֵיהּ: יְהֵא רַעֲוָא דְּתִיטוּם בְּשִׁירָאֵי. כִּי אִכְּלַל רַבָּה בְּרֵיהּ, רַב הוּנָא, אִינִישׁ גּוּצָא חֲוָה, גְּנָא אַפּוּרְיָא, אָתָאן בְּנָתֵיהּ וְכַלָּתֵיהּ, שַׁלְחָן וְשַׁדְרָן מָאנֵי עִילּוּיֵיהּ, עַד דְּאִיטוּם בְּשִׁירָאֵי. כִּי שָׁמַע רַב, אִיקַּפַּד, אָמַר: מַאי טַעְמָא לֹא אָמַרְתְּ לִי כִּי בֵּרַכְתְּיךְ: ״וְכֵן לְמַר״?

ו שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מִימַי לֹא עָשִׂיתִי בֵּית הַכְּנֶסֶת, קַפַּנְדְּרִיָּא. וְלֹא פָּסַעְתִּי עַל רֹאשִׁי עַם קֹדֶשׁ, וְלֹא נָשָׂאתִי כַּפַּי בְּלֹא בְּרָכָה. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי פְּרִידָא: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מִימַי לֹא עָשִׂיתִי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא בֵּרַכְתִּי לִפְנֵי כֹּהֵן, וְלֹא אָכַלְתִּי מִבְּהֵמָה שֶׁלֹּא הוּרְמוּ מַתְּנוֹתֶיהָ, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לֶאֱכֹל מִבְּהֵמָה שֶׁלֹּא הוּרְמוּ מַתְּנוֹתֶיהָ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הָאוֹכֵל מִבְּהֵמָה שֶׁלֹּא הוּרְמוּ מַתְּנוֹתֶיהָ, כְּאִלּוּ אוֹכֵל טְבָלִים. וְלֹית הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ. וְלֹא בֵּרַכְתִּי לִפְנֵי כֹּהֵן. לְמֵימְרָא: דְּמַעֲלִיוּתָא הִיא? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁמְּבָרֵךְ לְפָנָיו אֲפִלּוּ כֹּהֵן גָּדוֹל עַם־הָאָרֶץ, אוֹתוֹ תַּלְמִיד חַיָּב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל מְשַׁנְאַי אֲהֵבוּ מָוֶת״, אַל תִּקְרֵי ׳מְשַׁנְאַי׳ אֶלָּא ׳מַשְׁנִיאַי׳. כִּי קָאָמַר אִיהוּ, בְּשָׁוִין.

ז לה שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מִימַי לֹא נִתְכַּבַּדְתִּי בִּקְלוֹן חֲבֵרַי, וְלֹא עָלְתָה עִמִּי קְלָלַת חֲבֵרַי עַל מִטָּתִי, וַתֶּרֶן הָיִיתִי בְּמָמוֹנִי. לֹא נִתְכַּבַּדְתִּי בִּקְלוֹן חֲבֵרַי, כִּי הָא דְּרַב הוּנָא דְּרֵי מָרָא אַכַּתְפֵּיהּ, אָתָא רַב חָנָא בַּר חָנִילַאי וְקָא שָׁקִיל מִינֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: אִי רְגִילַת דְּרִירִית בְּמָאתֵיךְ, דְּרִי. וְאִי לָא, אִיתַיקּוּרֵי אֲנָא בְּזִילוּתָא דִּידָךְ, לָא נִיחָא לִי ! וְלֹא עָלְתָה עַל מִטָּתִי קְלָלַת חֲבֵרַי, כִּי הָא דְּמַר זוּטְרָא, כִּי הֲוָה סָלִיק לְפוּרְיֵיהּ, אָמַר: שְׁרִי

לֵיהּ לְכָל מַאן דְּצַעֲרָן. וַתְּרָן בְּמָמוֹנֵי הֲיִיתִי, דְּאָמַר מַר: אִיּוֹב, וַתְּרָן בְּמָמוֹנֵיהּ הֲוָה, שֶׁהָיָה מַנִּיחַ פְּרוּטָה לְחֶנְוָנֵי מִמָּמוֹנֵיהּ. שָׁאַל רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא הַגְּדוֹל: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אַתּוּ גַּוְזָאֵי קָא מָחוּ לֵיהּ. סָלִיק, יָתִיב אַרֵישָׁא דְּדִיקְלָא. אָמַר לוֹ: רַבִּי, אִם נֶאֱמַר: ׳כֻּבָּשׂ׳ לָמָּה נֶאֱמַר: ׳אֶחָד״? אָמַר לֵיהּ: ׳אֶחָד׳, מְיֻחָד שֶׁבְּעֶדְרוֹ. אָמַר לְהוּ: צוּרְבָא מֵרַבָּנָן הוּא, שְׁבָקוּהוּ! אָמַר לוֹ: מִימַי לֹא קִבַּלְתִּי מַתָּנוֹת, דִּכְתִיב: ״וְשׂוֹנֵא מַתָּנוֹת יִחְיֶה״. וְלֹא עָמַדְתִּי עַל מִדּוֹתַי. וַתְּרָן בְּמָמוֹנִי הָיִיתִי. לֹא קִבַּלְתִּי מַתָּנוֹת, כִּי הָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, כִּי הֲווּ מְשַׁדְּרֵי לֵיהּ מַתָּנוֹת מִבֵּי־נְשִׁיאָה, לָא הֲוָה שָׁקִיל. כִּי הֲווּ מְזַמְּנֵי לֵיהּ, לָא הֲוָה אָזיל. אָמַר לְהוּ: לָא נֵיחָא לְכוּ דְּאֶחֱיֶה? דִּכְתִיב: ״שׂוֹנֵא מַתָּנוֹת יִחְיֶה״. רַבִּי זֵירָא, כִּי הֲווּ מְשַׁדְּרֵי לֵיהּ מִבֵּי־נְשִׁיאָה, לָא הֲוָה שָׁקִיל, כִּי הֲווּ מְזַמְּנֵי לֵיהּ, אָזיל. אָמַר: אִתַּיקּוּרֵי דְּמִתַּיקְּרֵי בִּי. וְלֹא עָמַדְתִּי עַל מִדּוֹתַי, דְּאָמַר רָבָא: כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע״, לְמִי ׳נוֹשֵׂא עָוֹן׳? לְמִי שֶׁהוּא ׳עֹבֵר עַל פֶּשַׁע׳.

ח לוֹ שָׁאַל רַבִּי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לוֹ: קָצָתָּ בְּחַיַּי? אָמַר לוֹ: רַבִּי, תּוֹרָה הִיא, וְלִלְמֹד אֲנִי צָרִיךְ! אָמַר לוֹ: מִימַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בְּצֶלֶם דְּמוּת אָדָם רָשָׁע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּצֶלֶם דְּמוּת אָדָם רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי לוּלֵי פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲנִי נֹשֵׂא, אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ, וְאִם אֶרְאֶךָּ״. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: עֵינָיו כֵּהוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק, וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת״, מְשׁוּם דְּאִסְתַּכֵּל בֵּיהּ בְּעֵשָׂו הָרָשָׁע. וְהָא גָּרְמָא לֵיהּ? וְהָאָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְעוֹלָם אַל תְּהִי קַלָּתָן הֶדְיוֹט קַלָּה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ קַלֵּל אֶת שָׂרָה, וְנִתְקַיְּים בִּזַרְעָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם״, אַל תִּקְרֵי ׳כְּסוּת׳ אֶלָּא ׳כַּסְיוּת׳. הָא וְהָא גָּרְמָא לֵיהּ. רָבָא אָמַר: מֵהָכָא: ״שְׂאֵת פְּנֵי רָשָׁע לֹא טוֹב״. בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ, אָמַר לוֹ: בָּרְכֵנִי, אָמַר לוֹ: יְהִי רָצוֹן שֶׁתַּגִּיעַ לַחֲצִי יָמַי. וּלְכוּלְּהוּ לָא? אָמַר לוֹ: הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ בְּהֵמָה יִרְעוּ?! אֲבוּהָ בַּר אִיהִי וּמְנַיְמִין בַּר אִיהִי, חַד אָמַר: תֵּיתֵי לִי, דְּלָא אִסְתַּכְּלֵי בְּכוּתֵי. וְחַד אָמַר: תֵּיתֵי לִי, דְּלָא עַבְדִי שֻׁתָּפוּת בַּהֲדֵי כוּתֵי. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי זֵירָא: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מִימַי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי, וְלֹא צָעַדְתִּי בְּפָנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנִּי, וְלֹא הִרְהַרְתִּי בְּמִבּוֹאוֹת הַמְּטֻנָּפוֹת, וְלֹא הָלַכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה וּבְלֹא תְּפִלִּין, וְלֹא יָשַׁנְתִּי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, לֹא שְׁנַת קֶבַע וְלֹא שְׁנַת עֲרַאי, וְלֹא שַׁשְׁתִּי בְּתַקָּלַת חֲבֵרַי, וְלֹא קָרִיתִי לַחֲבֵרַי בַּחֲכִינָתוֹ, וְאָמְרִי לָהּ: בַּחֲנִיכָתוֹ.

ט מִשְׁנָה. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁחָרַב, אֵין מַסְפִּידִין בְּתוֹכוֹ וְכוּ׳, וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ קַפַּנְדַּרְיָא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהַשְׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם״, קְדֻשָּׁתָן אַף כְּשֶׁהֵן שׁוֹמֵמִין וְכוּ׳. גְּמָרָא. תָּנוּ רַבָּנָן: בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן קַלּוּת רֹאשׁ, אֵין אוֹכְלִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין נֵאוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין מְטַיְּלִין בָּהֶן, וְאֵין נִכְנָסִין בָּהֶן, בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וְאֵין מַסְפִּידִין בָּהֶן הֶסְפֵּד שֶׁל יָחִיד, אֲבָל קוֹרִין בָּהֶן, וְשׁוֹנִין בָּהֶן, וּמַסְפִּידִין בָּהֶן הֶסְפֵּד שֶׁל רַבִּים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּישׁוּבָן, אֲבָל בְּחָרְבָּנָן, מַנִּיחִין אוֹתָן וְעוֹלִים בָּהֶן עֲשָׂבִים. וְלֹא יִתְלֹשׁ, מִפְּנֵי עֶגְמַת נֶפֶשׁ. ׳עֲשָׂבִים׳, מַאן דְּכַר שְׁמַיְהוּ? חֲסוּרֵי מִחְסְרָא וְהָכִי קָתָנֵי: וּמְכַבְּדִין אוֹתָן, וּמַרְבִּיצִין אוֹתָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בָּהֶן עֲשָׂבִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּישׁוּבָן, אֲבָל בְּחָרְבָּנָן, מַנִּיחִין אוֹתָן לַעֲלוֹת. עָלוּ בָּהֶם עֲשָׂבִים, לֹא יִתְלֹשׁ, מִפְּנֵי עֶגְמַת נֶפֶשׁ. אָמַר רַבִּי אַסִי: בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל, עַל תְּנַאי הֵן עֲשׂוּיִין, וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן קַלּוּת רֹאשׁ, וּמַאי נִיהוּ? חֶשְׁבּוֹנוֹת. אָמַר רַבִּי אַסִי: בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁמְּחַשְּׁבִין בּוֹ חֶשְׁבּוֹנוֹת, מַלִּינִין בּוֹ אֶת הַמֵּת. מַלִּינִין? סַלְקָא דַּעְתָּךְ? לָא סַגְיָא דְּלָאו הָכִי?! אֶלָּא לַסּוֹף, שֶׁיָּלִינוּ בּוֹ מֵת-מִצְוָה. רַבִינָא וְרַב אַדָּא בַּר מַתְנָא, הֲווּ קָיְמֵי וְשָׁאֲלוּ שְׁאֵלְתָּא מֵרָבָא. אָתָא זִילְחָא דְּמִיטְרָא, עַיְּלֵי לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲמָרִי: הַאי דְּעַיְּלִינַן לְבֵית הַכְּנֶסֶת, לָאו מִשּׁוּם מִיטְרָא, אֶלָּא מִשּׁוּם דִּשְׁמַעְתָּא בַּעְיָא צִילּוּתָא כְּיוֹמָא דְּאִסְתְּנָא.

י וּמַסְפִּידִין בָּהֶן הֶסְפֵּד שֶׁל רַבִּים. הֵיכִי דָּמֵי הֶסְפֵּדָא דְּרַבִּים? מַחְוֵי רַב חִסְדָּא: כְּגוֹן הֶסְפֵּדָא דְּקָאֵי בֵּי רַב שֵׁשֶׁת. מַחְוֵי רַב שֵׁשֶׁת: כְּגוֹן הֶסְפֵּדָא דְּקָאֵי בֵּי רַב חִסְדָּא. רַפְרָם אַסְפַּדָּה לְכַלָּתֵיהּ בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא, אָמַר: מְשׁוּם יְקָרָא דִּידִי וּדְמִיתָא, אֲתוּ כּוּלֵי עָלְמָא. רַבִּי זֵירָא סַפְּדֵיהּ לְהַהוּא מְרַבָּנָן בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא, אָמַר: אִי מְשׁוּם יְקָרָא דִּידִי, אִי מְשׁוּם יְקָרָא דִּידֵיהּ דְּמִיתָא, אֲתוּ כּוּלֵי עָלְמָא. רֵישׁ לָקִישׁ סַפְּדֵיהּ לְהַהוּא צוּרְבָא מֵרַבָּנָן, דְּשָׁכִיחַ בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, דְּחַוֵי תָּנֵי הִלְכְתָא בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שׁוּרָתָא, אָמַר: וַי חָסְרָא אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל גַּבְרָא רַבָּה. הַהוּא דַּהֲוָה תָּנֵי הִלְכְתָא, סִיפְּרָא וְסִיפְרֵי וְתוֹסֶפְתָּא, וְשָׁכִיב. אֲתוּ וְאָמְרוּ לֵיהּ לְרַב נַחְמָן: לִיסְפְּדֵיהּ מַר. אָמַר: הֵיכִי נִסְפְּדֵיהּ? הֵי צָנֵי דְּמָלָא סִפְרֵי, דְּחָסַר? תָּא חֲזִי מַה בֵּין תַּקִּיפֵי דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, לְחַסִידֵי דְּבָבֶל. תָּנָן הָתָם: וּדְאִשְׁתַּמַּשׁ בְּתָגָא, חֲלָף. תָּנָא רֵישׁ לָקִישׁ: זֶה הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֵי שִׁשּׁוֹנָה הִלְכוֹת כִּתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה. וְאָמַר עוּלָּא: לִישְׁתַּמֵּשׁ אִינִישׁ בְּמַאן דְּתָנֵי אַרְבָּעָה וְלָא לִישְׁתַּמֵּשׁ בְּמַאן דְּמַתְנֵי אַרְבָּעָה. כִּי הָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ חֲוָה אָזיל בְּאוֹרְחָא, מָטָא עוּרְקָמָא דְּמַיָּא. אָתָא הַהוּא גַּבְרָא, אַרְכְּבֵיהּ אַכַּתְפֵּיהּ וְקָא מַעְבַּר לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: קָרִיתָ? אָמַר לֵיהּ: קָרִינָא. תָּנֵית? תַּנִּינָא אַרְבָּעָה סִדְרֵי מִשְׁנָה. אָמַר לֵיהּ: פָּסַלְתְּ לָךְ אַרְבָּעָה טוּרֵי, וְטַעֲנַתְּ בַּר לָקִישָׁא אַכַּתְפֵּיךְ? שָׁדֵי בַּר לָקִישָׁא בְּמַיָּא! אָמַר לֵיהּ: נִיחָא לִי דְּאַשְׁמְעֵיהּ לְמַר. אִי הָכִי גְּמוֹר מִינִי הָא מִלְּתָא דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵן הֶחְמִירוּ עַל עַצְמָן, שֶׁאֲפִלּוּ רוֹאוֹת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל, יוֹשְׁבוֹת עָלָיו שִׁבְעָה נְקִיִּים.

יא תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: כָּל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת, מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ״, אַל תִּקְרֵי ׳הֲלִיכוֹת׳ אֶלָּא ׳הֲלָכוֹת׳. תָּנוּ רַבָּנָן: מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצָאַת הַמֵּת וּלְהַכְנָסַת כַּלָּה. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִילָעַאי: שֶׁהָיָה מְבַטֵּל תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצָאַת הַמֵּת וּלְהַכְנָסַת כַּלָּה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין שָׁם כָּל צָרְכּוֹ, אֲבָל יֵשׁ שָׁם כָּל צָרְכּוֹ, אֵין מְבַטְּלִין. וְכַמָּה ׳כָּל צָרְכּוֹ׳? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִינְיָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב: תְּרֵיסַר אַלְפֵי גַּבְרֵי,

וְשִׁיתָא אַלְפֵי שִׁיפּוּרָא. וְאָמְרֵי לָהּ: תְּרֵיסַר אַלְפֵי גַּבְרֵי, וּמִינַיְהוּ שִׁיתָא אַלְפֵי שִׁיפּוּרָא. עוּלָּא אָמַר: כְּגוֹן דְּחַיְצֵי גַּבְרֵי מֵאֲבוּלָא עַד סִיכְרָא. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: כִּנְתִינָתָהּ, כָּךְ נְטִילָתָהּ, מַה נְּתִינָתָהּ, בְּשִׁשִּׁים רִבּוֹא, אַף נְטִילָתָהּ, בְּשִׁשִּׁים רִבּוֹא. הַנֵּי מִילֵי לְמַאן דְּקָרֵי וְתָנֵי, אֲבָל לְמַאן דְּמַתְנֵי, לֵית לֵיהּ שִׁיעוּרָא.

יב לז תָּנָיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: בּוֹא וּרְאֵה, כַּמָּה חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ, שְׁכִינָה עִמָּהֶם; גָּלוּ לְמִצְרַיִם, שְׁכִינָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל בֵּית אָבִיךָ בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם״ וְגוֹ׳. גָּלוּ לְבָבֶל, שְׁכִינָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה״. וְאַף כְּשֶׁהֵם עֲתִידִין לִגָּאֵל, שְׁכִינָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְשָׁב ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ, וְרִחֲמֶךָ״; ׳וְהֵשִׁיב׳ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ׳וְשָׁב׳, מְלַמֵּד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁב עִמָּהֶם מִבֵּין הַגָּלְיוֹת. בְּבָבֶל הֵיכָא? אָמַר אַבַּיֵי: בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּהוּצָל וּבְבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּשָׁף־וְיָתִיב בִּנְהַרְדְּעָא. וְלָא תֵּימָא: הָכָא וְהָכָא, אֶלָּא זִימְנִין הָכָא וְזִימְנִין הָכָא. אָמַר אַבַּיֵי: תִּיתִי לִי, דְּכִי מְרַחֲקִינָא פַּרְסָה, עַיְלִינָא וּמַצְלִינָא בְּגַוָּהּ.

יג לח אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל, וְלֵוִי, הֲווּ יַתְבֵי בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּשָׁף וְיָתִיב בִּנְהַרְדְּעָא. אַתְיָא שְׁכִינָה, שָׁמְעוּ קָל רִגְשָׁא, קָמוּ נָפְקוּ. רַב שֵׁשֶׁת הֲוָה יָתִיב בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּשָׁף־וְיָתִיב בִּנְהַרְדְּעָא, אַתְיָא שְׁכִינָה, וְלָא נָפַק. אֲתוּ מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת קָא מְבַעְתִּין לֵיהּ. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עָלוּב וְשָׁאֵינוֹ עָלוּב, מִי נִדְחֶה מִפָּנֵי מִי? אָמַר לְהוּ: שַׁבְקוּהוּ. ״וַאֲהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט, בָּאֲרָצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵלּוּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁבְּבָבֶל. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: זֶה בֵּית רַבֵּנוּ שֶׁבְּבָבֶל. דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב: ״ה׳, מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ״, אֵלּוּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. אָמַר אַבַּיֵי: מֵרֵישׁ הֲוָה גָּרִיסְנָא בְּגוֹ בֵּיתְאִי וּמַצְלֵינָא בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא. כֵּיוָן דְּשָׁמְעִית לְהָא דְּקָאָמַר דָּוִד: ״ה׳, אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ״, לָא גָּרִיסְנָא אֶלָּא בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא. תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר: עֲתִידִין בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁיְּקָבְעוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי כְתֻבוֹר בֶּהָרִים, וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבֹא״. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל־וָחֹמֶר, וּמַה תָּבוֹר וְכַרְמֶל, שֶׁלֹּא בָּאוּ אֶלָּא לִלְמֹד תּוֹרָה לִפְי שָׁעָה, נִקְבְּעוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, שֶׁקּוֹרִין בָּהֶם, וּמַרְבִּיצִין בָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

יד דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: מַאי דִּכְתִיב: ״לָמָּה תִּרְצְדוּן הָרִים גַּבְנֻנִּים״, יָצָתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם: לָמָּה תִּרְצוּ דִּין עִם סִינַי? כֻּלְּכֶם בַּעֲלֵי מוּמִין אַתֶּם אֵצֶל סִינַי! כְּתִיב הָכָא: ׳גַּבְנֻנִּים׳, וּכְתִיב הָתָם: ״אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק״. אָמַר רַב אַשִׁי: שְׁמַע מִינָּהּ, הַאי מַאן דְּיָהִיר, בַּעַל מוּם הוּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים, וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים. כָּתוּב בַּתּוֹרָה: ״כִּי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים״, וּכְתִיב בַּתְּרֵיהּ: ״עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה״. שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים: ״כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב בַּתְּרֵיהּ: ״וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל־רוּחַ״. וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב: ״סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ״, וּכְתִיב בַּתְּרֵיהּ: ״אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת״. אָמַר רַב הוּנָא: רֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַפְטִירִין: ״חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי, הָיוּ עָלַי לָטֹרַח״, מַאי, ״הָיוּ עָלַי לָטֹרַח״? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא דַיָּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁחוֹטְאִין לְפָנַי, אֶלָּא שֶׁמַּטְרִיחִין אוֹתִי לֵידַע אֵיזוֹ גְּזֵרָה קָשָׁה אָבִיא עֲלֵיהֶם.

טו מִשְׁנָה. בְּתַעֲנִיּוֹת, בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת, וְאֵין מַפְסִיקִין בִּקְלָלוֹת. גְּמָרָא. מְנָא הַנֵּי מִילֵי? אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר גַּמְדָּא, אָמַר רַב אַסִי: דְּאָמַר קְרָא: ״מוּסַר ה׳, בְּנִי, אַל תִּמְאָס״. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים בְּרָכָה עַל הַפֻּרְעָנוּת. אֶלָּא הֵיכִי עָבִיד? תָּנָא: כְּשֶׁהוּא מַתְחִיל, מַתְחִיל בַּפְּסוּק שֶׁלְּפָנֵיהֶם, וּכְשֶׁהוּא מְסַיֵּם, מְסַיֵּם בַּפְּסוּק שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם. אָמַר אַבַּיֵי: לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא בִּקְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, אֲבָל קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, פּוֹסֵק! מַאי טַעְמָא? הַלָּלוּ בִּלְשׁוֹן רַבִּים אֲמוּרוֹת, וּמֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲמָרָן. וְהַלָּלוּ בִּלְשׁוֹן יָחִיד אֲמוּרוֹת, וּמֹשֶׁה מִפִּי עַצְמוֹ אֲמָרָן.

טז תַּנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עֶזְרָא תִּקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהוּ קוֹרִין קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים קֹדֶם עֲצֶרֶת, וְשֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. מַאי טַעְמָא? אָמַר אַבַּיֵי, וְאִי תֵּימָא רֵישׁ לָקִישׁ: כְּדֵי שֶׁתִּכְלֶה הַשָּׁנָה וְקִלְלוֹתֶיהָ. בִּשְׁלָמָא, שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, אִיכָּא כְּדֵי שֶׁתִּכְלֶה שָׁנָה וְקִלְלוֹתֶיהָ. אֶלָּא שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, אַטּוּ ׳עֲצֶרֶת׳, רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא? אֵין, עֲצֶרֶת נַמִּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא! דִּתְנַן: וּבַעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן.

יז אָמַר רַבִּי שְׁפַטְיָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲשָׂרָה שֶׁקָּרְאוּ בַּתּוֹרָה, הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן גּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה. וְהַגּוֹלְלוֹ, נוֹטֵל שְׂכַר כֻּלָּן. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עֲשָׂרָה שֶׁקָּרְאוּ בַּתּוֹרָה, הַגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה קִבֵּל שְׂכַר כֻּלָּן. ׳שְׂכַר כֻּלָּן׳ סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא, קִבֵּל שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּן!

יח לט וְאָמַר רַבִּי שְׁפַטְיָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בְּבַת־קוֹל? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר״. וְהַנֵּי מִילֵי, דְּשָׁמַע קָל גַּבְרָא בְּמָתָא, וְאִתְּתָא בִּדַבְּרָא. וְהוּא דְּאָמַר: ׳הֵן׳ ׳הֵן׳. וְהוּא דְּאָמַר: ׳לָאו׳ ׳לָאו׳. וְאָמַר רַבִּי שְׁפַטְיָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַקּוֹרֵא בְּלֹא נְעִימָה, וְשׁוֹנֶה בְּלֹא זְמְרָה, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים, וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם״. מַתְקִיף לָהּ אַבַּיֵי: מִשּׁוּם דְּלֹא יָדַע לִבְסוּמֵי קָלֵיהּ, כְּתִיב בֵּיהּ: ״וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם״? אֶלָּא, כִּדְרַב מַשַּׁרְשְׁיָא, דְּאָמַר: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּעִיר אַחַת, וְאֵין נוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם״. ״וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה׳ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, מִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין אוֹתָן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּזְמַנּוֹ.

יט סְלִיק מַסֶּכֶת מְגִלָּה